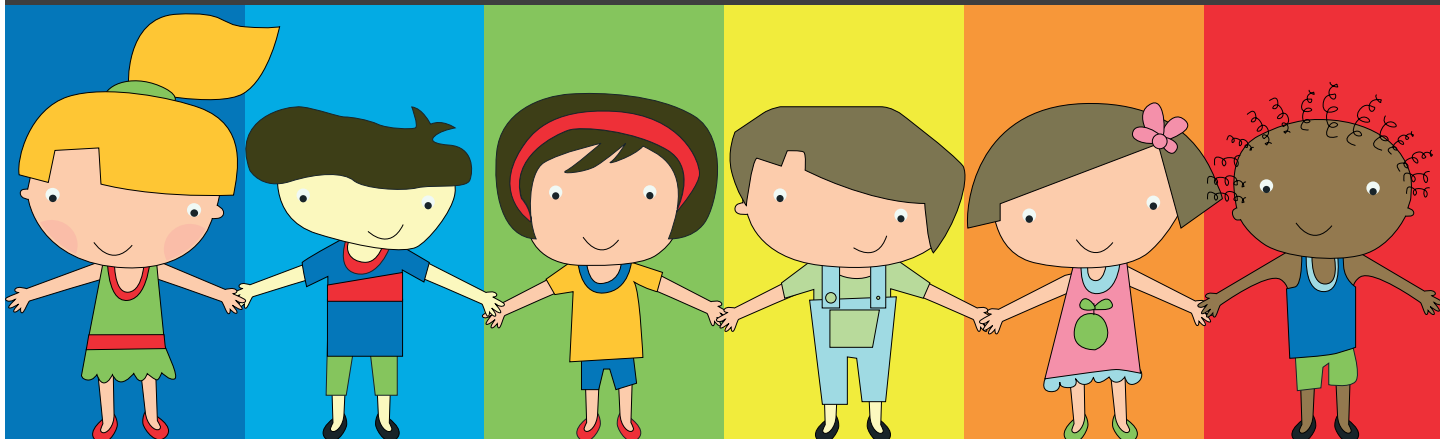

VYUŽITIE PRACOVNÝCH LISTOV V GLOBÁLNO M ROZVOJOVOM VZDELÁVANÍ

EVA SUCHOŽOVÁ

ROZVOJOVÉ
VZDELÁVANIE

mpc

Metodicko-pedagogické centrum,
Tomášikova 4, Bratislava

METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM V BRATISLAVE

REGIONÁLNE PRACOVISKO PREŠOV

EVA SUCHOŽOVÁ

**VYUŽITIE PRACOVNÝCH LISTOV
V GLOBÁLNO M ROZVOJOVOM VZDELÁVANÍ**

2010

PREDHOVOR

„Vzdelanie je schopnosť porozumieť druhým“

Johann Wolfgang von Goethe

(<http://citaty.net/>)

Celosvetové globálne výzvy 21. storočia vyžadujú aj celosvetové globálne riešenia. Súčasný stav sveta je viditeľne a dokázateľne neudržateľný, preto je potrebné zapojiť sa do spoločného úsilia o jeho zmenu (Lysý /Ed./, 2007). Zvýšenie informovanosti a chápania problematiky pôsobenia globálnych vplyvov na život jednotlivcov i celej spoločnosti si kladie za cieľ vzdelávanie o rozvoji a globálnych problémoch našej planéty.

Byť pripravený na spomínané výzvy znamená vedieť viac o globálnych problémoch a vzájomnej prepojenosti sveta, diskutovať o nich, zaujať vlastné stanovisko, formulovať a vyjadriť názor, hľadať riešenia a aktívne sa zapojiť do pomoci tým, ktorí to najviac potrebujú.

Pripravenosť prijímať a správne hodnotiť informácie o svetových problémoch je nevyhnutná schopnosť súčasného človeka bez ohľadu na pozíciu či rolu, v ktorej sa práve nachádza – pozíciu dospelého občana, laika, odborníka, mladého človeka, dieťaťa alebo žiaka.

Globálne rozvojové témy sú homogénne a týkajú sa všetkých oblastí ekonomického, politického, sociálneho i kultúrneho života. Z tohto dôvodu je **globálne rozvojové vzdelávanie** (ďalej len GRV) dynamicky sa rozvíjajúca oblasť vzdelávania, ktorá sa neustále formuje a pretvára tak rýchlo, ako sa formuje a pretvára svet (Raslavská, 2009).

OBSAH

Predhovor	2
Obsah	3
Úvod	4
1 GLOBÁLNE ROZVOJOVÉ VZDELÁVANIE V SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI	6
1.1 Pojem, ciele a obsah GRV	7
1.2 Metódy a techniky globálneho rozvojového vzdelávania	10
1.3 Ako si pripraviť vyučovaciu hodinu	13
1.4 Pracovný list vo výchovno-vzdelávacom procese v kontexte GRV	13
2 NÁMETY PRACOVNÝCH LISTOV V GLOBÁLNO M ROZVOJOVOM VZDELÁVANÍ	15
2.1 Metodika práce s pracovnými listami v GRV	15
2.2 Vyučovacie hodiny s aplikáciou pracovných listov	19
ZÁVER	59
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	60
PRÍLOHY	63

ÚVOD

„Počúvajte deti a zabezpečte ich účasť: deti a dospelávajúci sú občania s mnohými nápadmi, schopní pomôcť pri vytváraní lepšej budúcnosti pre všetkých. Musíme rešpektovať ich právo vyjadriť sa a zúčastňovať sa na všetkých záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, s ohľadom na ich vek a zrelosť.“

(Z deklarácie Svet vhodný pre deti, 2002,
www.employment.gov.sk)

Súčasný svet je čoraz viac prepojený, či už vďaka environmentálnym zmenám, ekonomickej závislosti krajín a previazanosti hospodárskych trhov, alebo prehlbovaním sociálnej nerovnosti, zvyšujúcej sa mobility, informovanosti a vzdelanosti (Dolejšiová, In Lysý /Ed./, 2007). Väčšina krajín v Európe i vo svete postupne uznáva potrebu integrácie globálnych skutočností do vlastných vzdelávacích systémov, a to v rámci formálneho vzdelávania alebo pod záštitou neformálnych organizácií.

V dnešnom globalizovanom svete byť vzdelaný znamená mať adekvátny prístup ku kvalitnému globálnemu vzdelávaniu. Uznanie potreby a dôležitosti GRV podnietilo aj slovenské štátne orgány a vzdelávacie inštitúcie k jeho systematickej integrácii ako prierezovej témy do edukačného procesu. Orientácia v globalizovanom priestore, otvorenosť novým poznatkom, aktívny prístup k riešeniu problémov, porozumenie pre problémy iných, samostatné rozhodovanie, prejavy empatie a rešpektu patria v systéme GRV k hlavným atribútom jeho pôsobenia vo výchove a vzdelávaní.

V konkrétnych podmienkach základnej školy (ďalej len ZŠ) by implementácia GRV do edukačného procesu mohla zohrať významnú a aktívnu úlohu nielen pri odovzdávaní poznatkov, ale aj pri kreovaní postojov a hodnôt našich žiakov (Škola priateľská žiakom, UNICEF, 2009, dostupné na www.unicef.sk).

Uvedené skutočnosti a výzvy k novým riešeniam nás podnietili k spracovaniu problematiky implementácie GRV do edukačnej praxe ZŠ prostredníctvom využitia pracovných listov (ďalej len PL) v jednotlivých témach.

Cieľom publikácie je prezentovať možnosti využitia PL v GRV ako prierezovej témy vo výučbe pre žiakov vo veku 6 – 11 rokov (s možnosťou využitia niektorých tém aj pre žiakov od 11 do 15 rokov). Pre uvedenú vekovú kategóriu sme sa rozhodli preto, lebo žiaci v tomto školskom veku sú veľmi vnímaví a so záujmom si

všímajú dianie okolo seba nielen v lokálnom, ale aj globálnom kontexte. Vo významnej miere sledujú masmédiá, získavajú informácie z internetu, majú prístup k rôznym druhom poznatkov a informácií, ktoré často rozhodujúcou, no zároveň nie vždy adekvátnou formou vplývajú na vytváranie ich názorov. Preto zjednodušené, veku primerané, vhodné a formujúce podanie širokej problematiky globalizačných javov umožňuje mladším žiakom chápať i zložitejšie procesy a udalosti dnešného sveta.

Keďže väčšina odbornej literatúry a výučbových materiálov zameraných na GRV sa sústreďuje na žiakov druhého stupňa ZŠ, žiakov stredných škôl, gymnázií a študentov vysokých škôl, považovali sme za potrebné vytvoriť a ponúknuť pedagogickej verejnosti námety pracovných listov pre cieľovú skupinu žiakov ako adekvátnej a zmysluplnej formy sprístupnenia prvkov GRV v každodennej edukačnej praxi. V rôznych alternatívach sa však prezentované námety dajú využiť aj pre staršie vekové skupiny žiakov.

Publikácia je koncipovaná v dvoch kapitolách. **Prvá** je venovaná obsahu, postaveniu, cieľom a úlohe GRV v súčasnej spoločnosti i vo výchovno-vzdelávacom procese. Zároveň približujeme čitateľovi teoretické východiská zostavovania a tvorby pracovných listov pre žiakov ZŠ v kontexte GRV. Obsahovou náplňou **druhej** kapitoly sú námety PL ako edukačnej formy sprístupnenia niektorých tém GRV na využitie v pedagogickej praxi.

Našou publikáciou by sme chceli prispieť k rozšíreniu ponuky nedostatkových výučbových materiálov pre implementáciu prvkov GRV, ktoré sú určené hlavne pre cieľovú skupinu mladších žiakov ZŠ. Veríme, že ponúknuté námety PL oslovia pedagógov a podnietia ich k úvahám o významnom prínose GRV pre rozvoj kľúčových kompetencií žiakov ZŠ.

1 GLOBÁLNE ROZVOJOVÉ VZDELÁVANIE V SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI

V kontexte procesu globalizácie svetového diania sa dostávajú do popredia otázky súvisiace so stretom kultúr, rozvojom, vzájomnou prepojenosťou, príčinami a dôsledkami zaostávania rozvojových krajín a zodpovednosti ľudstva za riešenie globálnych problémov. Hlavnou premisou pri ich riešení sa stáva pocit globálnej účasti (Zajac, Návojský, 2006, In Suchožová, 2007).

Globálne rozvojové vzdelávanie umožňuje prechod od základných vedomostí o problematike rozvoja a globalizácie ako fenoménu cez porozumenie ich príčin a dôsledkov k formovaniu postojov, hodnôt a aktívnej účasti jednotlivca.

Globálnou problematikou sa zaoberajú mnohé významné medzinárodné inštitúcie, napr. Rozvojový program OSN (Organizácia spojených národov), Univerzita OSN, Svetová obchodná organizácia (World Trade Organisation – WTO), Svetová banka (World Bank – WB), Medzinárodný menový fond (International Monetary Fund – IMF)... (Hipš, Ďurišová, 2006). Slovenská republika (ďalej len SR) v rámci slovenskej oficiálnej rozvojovej pomoci (Slovak Aid) i v pozícii riadneho člena Európskej únie (EÚ) a OSN sa pripojila k jej výzve napĺňať Miléniové rozvojové ciele (Millenium Development Goals – MDGs), ktoré boli stanovené nasledovne:

- Cieľ 1 – Odstrániť extrémnu chudobu a hlad.
- Cieľ 2 – Dosiahnuť základné vzdelanie pre všetkých.
- Cieľ 3 – Presadzovať rovnosť mužov a žien a posilniť rolu žien v spoločnosti.
- Cieľ 4 – Znížiť detskú úmrtnosť.
- Cieľ 5 – Zlepšiť zdravie matiek.
- Cieľ 6 – Bojovať s HIV/AIDS, maláriou a ďalšími chorobami.
- Cieľ 7 – Zaisťovať udržateľný stav životného prostredia.
- Cieľ 8 – Budovať svetové partnerstvo pre rozvoj (Lysý /Ed./, 2007).

Vo viacerých krajinách Európy tvorí GRV neoddeliteľnú súčasť kurikula základných a stredných škôl a je podporované ministerstvami školstva a rôznymi vzdelávacími inštitúciami. Systematická práca mimovládnych organizácií (pozri Platforma MVRO, dostupné na <http://www.mvro.sk/>) na Slovensku podnietila snahu MŠ SR, MZV SR a metodických centier SR o integráciu GRV do edukačného procesu

ako prierezovej témy do školských osnov a ostatných sektorov formálneho i neformálneho vzdelávania. Národný program oficiálnej rozvojovej pomoci v rámci Strednodobej stratégie oficiálnej rozvojovej pomoci SR na roky 2009 – 2013, ktorú schválila vláda SR na 141. zasadaní dňa 4. 3. 2009 uznesením č. 170/2009, v časti VII. Rozvojové vzdelávanie a verejná informovanosť zdôrazňuje, že *vzdelávanie sa uskutočňuje najmä prostredníctvom realizácie projektov rozvojového vzdelávania podporených MZV SR, ktoré považuje za dôležité rozšíriť možnosti vzdelávania a zaviesť tému rozvojovej pomoci do pravidelného vzdelávacieho procesu* (www.foreign.gov.sk). V nasledujúcom období je nevyhnutné zahrnúť rozvojové vzdelávanie do učebných osnov jednotlivých stupňov vzdelávacích inštitúcií. V tejto súvislosti MZV SR bude pokračovať v prehĺbovaní existujúcej spolupráce s Ministerstvom školstva SR o možnostiach uvedenia rozvojového vzdelávania do vzdelávacieho systému SR.

1.1 Pojem, ciele a obsah GRV

Samotná realizácia GRV v školskej praxi kladie dôraz na vzťahy medzi jednotlivými vzdelávacími oblasťami a ich vzájomným prepojením. Preto čo najširšia možná integrácia nielen v celostnom zábere vyučovacích predmetov, ale aj v bežnom živote školy s využitím takých metód výchovy a vzdelávania, ktoré prekračujú tradičný rámec edukačnej praxe, by mohla byť tou správnou cestou k dosiahnutiu cieľov GRV (Suchožová, 2007).

Globálne rozvojové vzdelávanie je celoživotný proces, ktorý:

- informuje o životoch ľudí z rôznych krajín vo vzájomných súvislostiach,
- napomáha porozumenie všetkých dimenzií globalizácie (pozri bližšie Suchožová, 2007, s. 12),
- rozvíja schopnosti, ktoré človeku umožňujú aktívne sa podieľať na riešení problémov,
- podporuje hodnoty a postoje potrebné na aktívnu účasť na riešení problémov,
- smeruje k akceptácii zodpovednosti za svet podľa predstáv každého z nás (Nádvorník, Volfová /Ed./, 2004).

Vzájomná súvislosť a previazanosť jednotlivých oblastí GRV prináša pre rozvoj osobnosti jedinca, zmeny v jeho postojoch a správaní i prístupu k svojmu okoliu v lokálnom a globálnom rozmere množstvo pozitívnych stimulov. Podľa zamerania výchovy a vzdelávania na určitú oblasť rozvoja osobnosti rozdeľujeme sústavu cieľov globálneho rozvojového vzdelávania na:

a) kognitívne ciele:

- pomenovať príčiny a dôsledky globálnych problémov,
- zdôvodniť vzájomnú závislosť a prepojenosť rôznych oblastí sveta,
- vysvetliť situácie ľudí žijúcich v ťažkých životných podmienkach,
- popísať a vysvetliť príčiny a dôsledky týchto situácií,
- uvádzať príklady rôznych situácií v lokálnom i globálnom kontexte,
- porovnať rôzne chápanie konceptov – rozvoj, ľudské práva, globalizácia,
- rozlíšiť situáciu ľudí na svete v ekonomickej a sociálnej oblasti,
- definovať pojmy súvisiace s globálnou problematikou,
- vymenovať hlavných aktérov humanitárnej a rozvojovej pomoci,
- hľadať, navrhovať a formulovať možné riešenia,
- diskutovať o možných riešeniach, argumentovať, obhajovať názor.

b) afektívne ciele:

- prijímať zodpovednosť za seba a za svet, v ktorom žijeme,
- rešpektovať odlišné názory a pohľady na svet,
- súhlasiť s potrebou riešiť globálne problémy,
- chápať odlišnosti a akceptovať rovnaké práva,
- všímať si nezodpovedné správanie a konanie človeka,
- pozmeniť svoj názor, postoj,
- akceptovať výhody vzájomnej spolupráce medzi ľuďmi,
- preferovať mierové riešenia,
- vyjadriť solidaritu s ľuďmi v ťažkej životnej situácii,
- ponúknuť aktívnu pomoc.

c) psychomotorické ciele:

- využívať nástroje demokracie pri spolupodieľaní sa na verejnom živote,
- spolupracovať s ostatnými ľuďmi,
- vnímať problémy iných,
- vybrať vhodné riešenie,

- všímať si odlišnosti,
- vytvoriť otázky k riešenému problému (www.varianty.cz).

Globálne rozvojové vzdelávanie sa vo svojom obsahu zameriava na všetky témy, ktoré súvisia s rozvojovou i globálnou problematikou a vo vzdelávacej koncepcii nevystupujú jednotlivo, ale ako navzájom previazaný celok. Návojský (In Dragulová /red./, 2005) vymedzuje **základný obsah GRV**:

Chudoba – jeden z najpálčivejších problémov na svete. SR je jedným zo signatárov celosvetovej kampane Make poverty history (Svet bez chudoby), ktorá od svetovej politiky požaduje plnenie troch základných požiadaviek – zrušenie dlhov najchudobnejším krajinám, zvýšenie rozvojovej pomoci a spravodlivé obchodné pravidlá.

Konflikty – v rámci GRV existuje snaha poukazovať na konfliktné situácie v celom svete prostredníctvom rôznych kampaní hlavne mimovládnych organizácií.

Globalizácia – rastúce prepájanie sveta vo všetkých oblastiach života ľudí, pozitívne i negatívne vnímané dôsledky rôznorodých globalizačných procesov.

Ľudské práva – GRV úzko súvisí s porušovaním ľudských práv vo svete. Osobitná pozornosť sa venuje predovšetkým detským právam v popredí so špecifickými témami, ako je detská práca, detskí vojaci, právo na vzdelanie a podobne.

Vzdelanie – priamo nadväzuje na práva dieťaťa. GRV sa snaží poukazovať na fakt, že právo vzdelania nie je pre všetky deti samozrejmosťou.

Svetový obchod – charakterizuje globálny obeh informácií, tovaru a peňazí, presúvanie kapitálu, prepájanie trhov a hľadanie výhodných podmienok pre výrobu.

Fairtrade (spravodlivý obchod) – je alternatívou k voľnému obchodu, ktorou sa poskytujú rovnoprávne obchodné podmienky i zlepšenie životných podmienok znevýhodneným výrobcami z rozvojových krajín.

Gender (rovnosť pohlaví) – predstavuje súbor sociálnych i kultúrnych rozdielov medzi mužmi a ženami, ktorý priamo či nepriamo spôsobuje diskrimináciu určitých skupín obyvateľstva.

Humanitárna pomoc a rozvojová spolupráca – okamžitá reakcia svetového spoločenstva na prírodné katastrofy, pozornosť širším témam ekonomickej, sociálnej a kultúrnej nerovnosti medzi časťami sveta.

Migrácia – téma bezprostredne sa dotýkajúca celého ľudstva, ktorá priamo súvisí s ekonomickými, politickými, demografickými, ekologickými alebo psychologickými príčinami samotného faktu migrácie.

Multikulturalizmus – koncept zahrňujúci formy vzájomného spolužitia rôznych sociokultúrnych skupín a témy ako tolerancia, stereotypy, rasizmus, etnická a náboženská neznášanlivosť.

Choroby – téma poukazuje na priamu súvislosť medzi chorobami a globálnymi problémami ako napr. chudoba. Špecifická pozornosť je venovaná problematike HIV/AIDS, ktorá vystupuje ako samostatná téma.

Životné prostredie a trvalo udržateľný rozvoj – je definovaný ako rozvoj umožňujúci ľudstvu uspokojiť svoje potreby spôsobom, ktorým by sa nenarušili práva a potreby budúcich generácií.

Hipš, Ďurišová (2006, s. 11, 12, 13) prezentujú ešte širší záber tém globálneho rozvojového vzdelávania a radia k nim aj *Historické korene súčasného sveta, Ľudský rozvoj, Populačný vývoj, Medzinárodné inštitúcie, Medzinárodný dlh, Zdravie, Podiel na rozhodovaní a Demokraciu.*

1.2 Metódy a techniky globálneho rozvojového vzdelávania

Aplikácia tém GRV do výchovno-vzdelávacieho procesu ZŠ predpokladá okrem pedagogického majstrovstva aj veľmi dôležitý výber vhodných metód a spôsobov výučby, ktoré sa opierajú o súčasné trendy vo vzdelávaní a dajú sa zmysluplne využiť nielen v rámci spoločenskovedných vyučovacích predmetov, ale cielene práve v GRV (Zajac, Návojský, 2006). Keďže témy GRV sa bezprostredne týkajú reálneho života, je vhodné zvoliť predovšetkým interaktívne, zážitkové a kreatívne metódy, ktoré prostredníctvom riešenia problému, rolových hier, diskusie a iných techník či postupov pomôžu žiakom pochopiť problém lepšie ako pri štandardnom hromadnom vyučovaní (Suchožová, 2007).

V tejto časti prezentujeme niekoľko najdôležitejších metód, foriem a techník GRV podľa Zajaca, Návojského (2006), ktoré sú vhodné aj pre nižšie vekové kategórie žiakov, a v kombinácii s pracovnými listami ponúkajú pedagógom možnosti širokého využitia.

1. SKUPINOVO-KOOPERATÍVNE VYUČOVANIE – je metóda, pri ktorej sa žiaci rozdelia do menších skupín a kooperáciou riešia istý problém. Má niekoľko výhod: žiaci sa učia pravidlám spolupráce, ujasňujú si dominantné postavenie i vlastnú rolu, rozvíjajú svoje komunikačné schopnosti, učia sa spoločne akceptovať rozdielne názory,

pochopiť vhodnosť použitia kompromisu či presadzovania vlastného názoru. Táto metóda umožňuje zapojiť aj menej aktívnych žiakov, ktorí sa v skupine cítia istejšie a hľadajú si v nej svoju rolu.

2. NÁZOROVÁ ŠKÁLA – používa sa pri riešení nejakej kontroverznej témy (na Slovensku napr. „rómska problematika“), ak sa dajú jasne a zrozumiteľne formulovať protichodné póly problému, ktoré navyše musia byť logické a reálne. Riešené témy nemajú jednoznačné východiská a často rozdeľujú odbornú a laickú verejnosť na dva tábory. Metóda rozvíja schopnosť žiaka brať do úvahy všetky postoje danej témy, premýšľať o ich dôsledkoch a vyjadriť svoj postoj označením miesta na škále tak, aby čo najlepšie zodpovedal realite. Je vhodná aj ako motivačná na úvod hodiny, keď vzbudzujeme záujem žiakov (napr. provokatívnym vyhlásením).

3. MODELOVANIE KONKRÉTNEJ SITUÁCIE – slúži na pochopenie určitých situácií z bežného života. Motivuje k hlbšiemu zamysleniu a nezávislému rozhodovaniu, lebo žiaci sa učia aplikovať niektoré pravidlá na modelované situácie, čím hľadajú vlastné myšlienky a postupy, ako vyhodnotiť a pochopiť situácie, o ktorých sa dozvedajú z médií či kníh. Možno ju skombinovať s rolovými hrami či skupinovú metódou.

4. ROLOVÉ HRÝ – patria medzi základné metódy zážitkového učenia. Umožňujú žiakom premýšľať o tom, ako sa cítia v určitom postavení iní ľudia, učia ich rozvíjať empatiu a porozumenie pre konanie tých, ktorých by možno bez tohto prežitku hneď odsúdili. Žiaci konajú a premýšľajú vo vopred určených rolách, hrajú konkrétne situácie vzťahujúce sa k danej problematike. **Táto metóda je pri aplikácii tém GRV považovaná za kľúčovú** (Zajac, Návojský, 2006). Od učiteľa vyžaduje svedomitú prípravu a určitú mieru skúseností, preto nemusí hneď pri prvom použití splniť jeho očakávania.

5. RIADENÁ DISKUSIA – počas nej sa žiaci učia rozhodovať, zaujímať stanoviská, obhajovať svoje názory. Osvojujú si komunikačné a sociálne zručnosti – pravidlá komunikácie, schopnosť argumentácie, empatie, riešenia konfliktov, prijímanie kompromisov a akceptácie názorov iných. Je to pomerne náročná metóda hlavne

pre učiteľa, ktorý musí vhodne volenými otázkami usmerňovať emócie žiakov a viesť ich ku konštruktívnym záverom.

6. PROJEKTOVÁ METÓDA – dlhodobá metóda, ktorou pracuje žiak, skupina alebo celá trieda na riešení určitého problému. Je náročná predovšetkým na organizáciu práce a v oblasti ujasnenia si priorit i rozloženia čiastkových úloh do časového plánu. Často nadväzuje na predchádzajúce metódy, ktoré môžu viesť svojimi zámermi k potrebe vypracovania projektu.

7. BURZA NÁPADOV (Brainstorming) – pomáha žiakom evokovať súvislosti týkajúce sa danej témy. Používa sa väčšinou na začiatku hodiny ako motivačná a evokačná metóda, ale je veľmi dobre využiteľná aj pri riešení problému.

8. MYŠLIENKOVÁ MAPA – učí žiakov hľadať súvislosti problému, nechápať ho izolovane, ale ako sled príčin a dôsledkov, pomáha postupne rozvíjať príčiny a nachádzať možné riešenia – teda systematizovať ten-ktorý problém.

9. STROMOVÝ DIAGRAM – metóda podobná myšlienkovej mape, učí hľadať súvislosti a riešenia problému, vyjadrovať myšlienky o danej téme.

10. REŤAZEC PRÍČIN (prečo – prečo – prečo) – pomáha žiakom pri uvažovaní o probléme, identifikovaní príčin a dôsledkov podobne ako dve predchádzajúce metódy.

11. PRÁCA S FOTOGRAFIU – pri aplikácii GRV je ideálnou pomôckou, často napovie viac ako množstvo slov. Aj keď fotografia nie je v ideálnej kvalite, správne zvolená dokáže aspoň vizualizovať situáciu v rozvojových krajinách a pomôže žiakom predstaviť si život tamojších obyvateľov.

12. PRÁCA S KOMIKSOM – kombinovaný spôsob rozvíjania zručností v GRV, pre žiakov zaujímavý a tvorivý.

K uvedeným metódam a technikám GRV ponúkame presný postup a pravidlá, ktoré sú dôležitou pomôckou pre učiteľa pri ich uplatňovaní vo výučbe (pozri **Prílohu A**).

1.3 Ako si pripraviť vyučovaciu hodinu

Premyslená a systematická výučba smerujúca k všeobecne formulovaným cieľom GRV sa môže stať každodennou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu základných škôl. Prvým, možno rozhodujúcim krokom je však dobre pripravená interaktívna vyučovacia hodina s jasným a overiteľným cieľom, ktorá bude spĺňať všetky predpoklady, aby bola pre žiakov zaujímavá a prínosná (Suchožová, 2007).

Podľa Nádvořníka, Volfovej (2004) je nevyhnutné vopred si premyslieť celkovú koncepciu vyučovacej hodiny (ďalej len VH) či jednotky a zamerať sa na zodpovedanie nasledujúcich otázok:

Prečo?nájsť **argumenty**, ktoré učiteľa i žiakov presvedčia o jednoznačnosti témy, formulovať ciele VH v súlade s cieľmi GRV, nezabudnúť, že hodina GRV by mala smerovať k uvedomeniu si či zmene postoja, získaniu zručnosti.

Čo?vybrať **najpodstatnejší obsah** VH (čo sa žiaci majú naučiť), pokúsiť sa témy GRV prepojiť s práve preberanými témami v iných predmetoch.

Komu?predstaviť **si triedu**, v ktorej bude VH realizovaná (každá je špecifická), nájsť situácie, v ktorých práve žiaci konkrétnej triedy môžu reálne aplikovať to, čo sa na danej VH naučili.

Ako?vytvoriť **si scenár** VH v troch fázach (evokácia, uvedomenie si významu, reflexia), hľadať a vybrať vhodné metódy a formy podporujúce stanovený cieľ, preveriť logickú previazanosť všetkých fáz.

Ako overiť ciele? ...pokúsiť sa nájsť otázky s cieľom zistenia posunu žiakov.

1.4 Pracovný list vo výchovno-vzdelávacom procese v kontexte GRV

Ako uvádzajú Žáčok, Schlarmannová (2004) efektivita edukačného procesu závisí nielen od odbornopedagogických schopností a kreativity učiteľa, ale tiež od použitia vhodných učebných pomôcok a didaktickej techniky. V školskej praxi je výklad učiteľa veľmi často dopĺňaný a obohacovaný práve rôznymi druhmi učebných pomôcok aj vzhľadom na fakty odbornej literatúry, ktoré uvádzajú, že prostredníctvom zraku vstupuje do nášho mozgu 87 % informácií, sluchom 9 % a inými zmyslami prijímame 4 % poznatkov. Petlák (1997) odporúča učebné pomôcky ako prostriedky, ktoré svojou názornosťou umožňujú dokonalejšie, rýchlejšie a komplexnejšie osvojenie si učiva žiakmi.

Pracovné listy považujeme za veľmi vhodnú a účelnú pomôcku výchovno-vzdelávacieho procesu v ZŠ vo všeobecnosti i v kontexte GRV. Aj keď nemôžu a ani nesmú nahrádzať učebnicu, majú široké uplatnenie vo všetkých fázach učebného procesu ako vhodný doplnok, podpora, prípadne aktualizácia informácií základného učebného zdroja. Spájajú možnosti učebného textu s vlastným, aktívnym vkladom žiaka či už formou samostatnej alebo skupinovej práce.

GRV ponúka učiteľom priestor na adekvátne využitie PL v jednotlivých témach tohto typu vzdelávania žiakov ZŠ. Ich zostavovanie však nie je jednoduché. Je časovo náročné, vyžaduje si orientáciu v danej problematike, znalosti v rámci odboru, zvolenej témy či didaktiky.

Niekoľko zásad tvorby a zostavovania pracovných listov pre GRV:

- obsah PL musí byť v súlade s obsahom, cieľmi GRV i s vedeckým poznaním,
- primeranosť a náročnosť PL musí korešpondovať s vekovými osobitosťami a možnosťami žiakov,
- využívanie PL má motivovať záujem žiakov o tému, naopak, ich nadmerné používanie môže spôsobovať opačný efekt,
- PL majú podporovať aktivitu žiakov, poskytovať podnety na ich samostatnú prácu a dostatok možností kontrolovať vlastné výsledky,
- PL majú obsahovať prvky riešenia problémov,
- PL majú zabezpečovať aplikáciu teoretických vedomostí v praxi,
- realizácia obsahu PL má zabezpečovať rozvoj kľúčových kompetencií žiakov,
- obťažnosť úloh musí byť odstupňovaná,
- zadania úloh v PL majú byť formulované stručne a jasne s dôrazom na vhodnosť jazykových a štylistických prostriedkov,
- jednotlivé úlohy majú byť koncipované pre danú skupinu žiakov zaujímavo,
- do úloh v PL je potrebné adekvátne vkladať otvorenú otázku, aby žiaci mali možnosť prejaviť vlastnú tvorivosť, formulovať svoje myšlienky,
- PL majú poskytovať dostatok dokumentačného materiálu, obrazových prostriedkov a rôznych typov hier (obrázky, ilustrácie, tabuľky, schémy, fotografie, grafy, krížovky, doplnovačky...) a zabezpečiť ich funkčnosť,
- pri zostavovaní PL je potrebné dbať na ergonomické parametre, napr. veľkosť a typ písma, využívanie farieb (Žáčok, Schlarmannová, 2004).

2 NÁMETY PRACOVNÝCH LISTOV V GLOBÁLNO M ROZVOJOVOM VZDELÁVANÍ

V GRV majú aktivizujúce metódy, herné aktivity, cvičenia, zážitkové učenie a aktívny vklad žiakov nezastupiteľné miesto. Pracovné listy, ako sme uviedli v podkapitole 1.4, môžu obohatiť ponuku vyučovacích stratégií, metód, foriem, techník a prostriedkov, ktoré sú pre sprístupnenie informácií z oblasti globálnej problematiky vhodné, a to z hľadiska jej obsahu i z hľadiska vekových osobitostí a schopností cieľovej skupiny žiakov.

Pracovné listy vo všeobecnosti i v GRV musia spĺňať také **funkcie**, ktoré významne ovplyvnia priebeh a výsledky učebnej činnosti žiakov:

- **motivačnú funkciu** – metodicky a didakticky precízne spracované PL vzbudzujú u žiakov záujem a motivujú ich,
- **aplikačnú funkciu** – PL by mali obsahovať námety na aplikáciu učiva v praxi a uvádzať príklady zo života,
- **inovačnú funkciu** – PL má žiakom približovať najnovšie poznatky a informácie odborných zdrojov,
- **regulačnú funkciu** – učivo, ktoré PL žiakom sprostredkúva, má byť členené v logickej nadväznosti,
- **komunikačnú funkciu** – PL má rozvíjať komunikatívnu kompetenciu žiakov (žiak samostatne alebo v skupine pracuje v PL aktívne – dopĺňa text, podčiarkuje, spája objekty a slová, vyjadruje myšlienky, diskutuje, obhajuje...),
- **kontrolnú funkciu** – PL má žiakovi umožňovať kontrolu vlastných výsledkov prostredníctvom textu a primeraných otázok vzhľadom na význam spätnej väzby,
- **integračnú funkciu** – úlohy v PL majú uplatňovať medzipredmetové vzťahy a využívať možnosti prierezových tém v školskom vzdelávacom programe.

2.1 Metodika práce s pracovnými listami v GRV

Pre využitie PL pri osvojovaní a riešení globálnej problematiky žiakmi ZŠ sme zvolili desať, podľa nášho názoru najzákladnejších tém GRV, aj keď upozorňujeme, že na aplikáciu PL sú vhodné všetky oblasti a témy tohto typu prierezového vzdelávania.

Záleží iba na pedagogickom majstrovstve učiteľa a ovládaní obsahu GRV, ktorá téma ho osloví na spracovanie a využitie potenciálnych možností PL.

Ponúkané námety PL v tejto publikácii sú koncipované na báze obrázkov a farebnosti. Zakladajú sa na obsahu nasledujúcich tém GRV, ktoré sú v rámci vyučovacích hodín realizované prostredníctvom konkrétnych aktivít.

Téma	Aktivita
<i>Multikultúrne spolužitie</i>	<i>Rómska vlajka</i>
<i>Trvalo udržateľné životné prostredie</i>	<i>Voda – naše bohatstvo</i>
<i>Ludské práva</i>	<i>Jeden svet pre všetkých</i>
<i>Globalizácia</i>	<i>Rodinný nákup</i>
<i>Gender – rodová rovnosť</i>	<i>Dievčatá a chlapci</i>
<i>Rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc</i>	<i>3 P – Poďme pomôcť postihnutým</i>
<i>Klimatické zmeny a globálne otepľovanie</i>	<i>Ako bolo, nebolo</i>
<i>Mier a konflikty</i>	<i>Životné situácie</i>
<i>Vzdelanie a zdravie</i>	<i>Vzťahy a súvislosti</i>
<i>Chudoba</i>	<i>Čo potrebujeme, čo si želáme</i>

Každý prezentovaný námet PL tvorí integrálnu súčasť jednej aktivity. Priebeh VH a samotnú realizáciu osvojovaných tém podrobne popisujeme v prehľadnej tabuľkovej forme, ktorá je určená predovšetkým pre učiteľa. Tabuľka je zložená z dvoch stĺpcov. V ľavom je umiestnený obrázkový symbol, ktorý sme zvolili na vyjadrenie obsahu pravého stĺpca. Všetky použité symboly, ktoré uvádzame a popisujeme v tejto časti našej publikácie v súvislosti s ich obsahom, majú kruhový tvar znázorňujúci pojem „*niečoho celosvetového, prepojeného, globálneho*“ a kopírujúci detské ponímanie tvaru našej Zeme.

Pracovný list má identický názov ako príslušná aktivita zvolená k téme.

Tento symbol uvádza čitateľa do problematiky danej témy. Vyvoláva záujem, motivuje, podporuje ho *faktmi* odbornej literatúry a ponúka mu odpoveď na otázku: „*Prečo sa danou témou zaoberať?*“ Informácie vo **Faktoch** sú určené učiteľovi a sú využiteľné aj vo fáze uvedomenia si významu témy pri jej osvojovaní (bližšie Rámc pre vyučovanie a učenie – EUR, s. 17).

Obrázok zemegule symbolizuje stanovené ciele konkrétnej vyučovacej hodiny GRV, ktoré sa premietajú do nadobúdania **vedomostí**, formovania **postojov** a **hodnôt**, získavania **zručností** (v kontexte Bloomovej taxonómie – kognitívnych, afektívnych a psychomotorických cieľov výchovno-vzdelávacieho procesu).

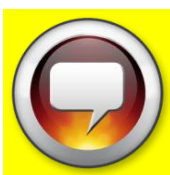
Symbol šípky predznačuje **cieľovú skupinu** žiakov. Zostavený a vytvorený PL (podobne ako koncepcia VH) musí spĺňať kritériá primeranosti a funkčnosti vzhľadom na mentálne schopnosti žiakov odporúčaného veku. Niektoré PL pri tomto symbole obsahujú aj poznámku o možných **alternatívach** pri výbere a realizácii jednotlivých úloh.

Symbol domčeka s otvorenými dverami do sveta poznania upozorňuje na možnosti využitia osvojovanej témy aj v **medzipredmetových vzťahoch** i v rámci **prierezových tém** školského vzdelávacieho programu, čím sa naplňa samotný prierezový charakter GRV.

Lupa pomáha žiakovi hľadať, objavovať a nachádzať súvislosti, vzťahy, problémy, riešenia. Symbol odporúča **edukačné stratégie/metódy/formy** práce žiakov, ktoré sú v pravom stĺpci tabuľky prezentované v uvedenom poradí. Stĺpec obsahuje aj použité pomôcky.

Nepopísaný list papiera poskytuje možnosť popisu presného a zrozumiteľného **postupu** pri realizácii zvolenej témy a aplikácii jednotlivých úloh v PL. Využili sme výchovno-vzdelávaciu stratégiu, resp. Rámec pre vyučovanie a učenie – **EUR** (Petrasová, 2008, In Steel, Meredith, Temple, 1998), ktorý považujú aj Zajac, Návojský (2006) v úlohe autorov mnohých učebných materiálov pre školy za jeden z najefektívnejších postupov v GRV. **Prvá** fáza EUR je **E** – evokácia a v postupe sa označuje ako **1. E**, prípadne **1. E a), b), c)**, **druhá** fáza EUR je **U** – uvedomenie si významu a v postupe je označená ako **2. U**, prípadne **2. U a), b), c)**, **tretia** fáza EUR je **R** – reflexia a v postupe ju označujeme ako **3. R**, prípadne **3. R a), b), c)**. Rôznorodosť úloh v PL sa dá plnohodnotne využiť v ktorejkoľvek fáze uvedenej vyučovacej stratégie, tak ako sme sa ich aplikáciu snažili prezentovať pri realizácii tém. V tejto časti tabuľky popisujeme činnosť žiakov, činnosť

učiteľa, zaradenie konkrétnych úloh PL v jednotlivých fázach EUR, odkazy na námety otázok do spoločnej diskusie a metodické poznámky pre učiteľa potrebné na plynulý priebeh VH. Neoddeliteľnou súčasťou PL sú aj rôzne príbehy a rozprávky určené na prácu žiakov s textom, námety na otázky do diskusie, ktoré sú označené veľkým začiatočným písmenom tej fázy EUR, v ktorej sa využívajú, a malým písmenom jej konkrétnej časti /napr. vo fáze **U** – uvedomenie si významu, v časti **a**) sa využíva text príbehu označený ako **2. U a**)/ a v popisovaných aktivitách sú umiestnené v ich závere.

Činnosť žiakov v PL: úlohy sú zamerané *na prácu s textom* (čítanie, reprodukcia textu, formulovanie otázok, výber slov a viet podľa pokynu, formulovanie možných riešení, písanie...), *prácu s obrázkami* (triedenie, priradovanie pojmov k obrázkom, pozorovanie, pomenúvanie a vyfarbovanie obrázkov...), *aplikáciu hier* (doplňovačky s tajničkou, krížovky), *využitie rôznych druhov pojmového mapovania* („pavúk“, cinquain, reťazec príčin, stromový diagram) a *kreslenie návrhov, predstáv...*

Niekoľko metodických poznámok pre učiteľa:

- do PL si každý žiak napíše svoje meno a riešenia úloh zapisuje na určené miesto,
- s PL môžu žiaci pracovať aj doma (napr. PL Životné situácie, PL Čo potrebujeme, čo si želáme),
- žiaci môžu pracovať samostatne alebo v skupinách podľa obsahu úlohy a uváženia učiteľa, ktorý ich pri práci primerane usmerňuje k aktívnemu vkladu,
- učiteľ kladie dôraz na správne pochopenie zadania či pokynu v úlohe adekvátnym vysvetlením (ak je to potrebné),
- v najnižšej vekovej skupine (napr. 6+, kde žiaci ešte neovládajú čítanie a písanie) musí učiteľ všetky úlohy v PL prečítať a vysvetliť (napr. PL Čo potrebujeme a čo si želáme),
- aj pre prácu s PL platí požiadavka individuálneho prístupu k žiakom,
- spoločná diskusia je reflexiou na vypracovanie jednotlivých úloh v PL,
- samostatnú alebo skupinovú prácu je vhodné skontrolovať za pomoci učiteľa,
- vo fáze uvedomenia si významu je možné využiť informácie z pravej časti tabuľky – **Fakty a Prečo?** i z uvedených zdrojov,
- v skupinovej práci odporúčame realizovať rozdelenie práce, ktoré sa môže uplatniť nielen medzi skupinami, ale aj v rámci jednej skupiny (žiaci sa učia spolupracovať v tíme, rešpektovať sa navzájom, prijímať názor iných).

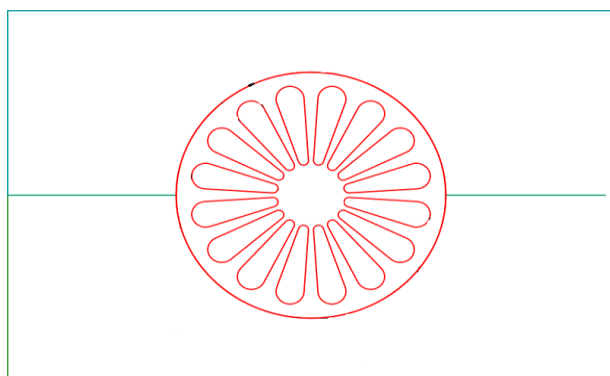
2.2 Vyučovacie hodiny s aplikáciou pracovných listov

TÉMA	MULTIKULTÚRNE SPOLUŽITIE	
AKTIVITA	Rómska vlajka	
	Fakty: Na používaní rómskej vlajky sa dohodli delegáti 1. svetového rómskeho kongresu zo 14 krajín, ktorí sa stretli v apríli 1971 v Londýne, kde založili Svetovú rómsku úniu. Zdroj: http://romovia.vlada.gov.sk/3549/romske-symboly.php Prečo? <i>Eudstvo by malo poznať a tolerovať iné kultúry v zmysle aktívneho uznávania a oceňovania.</i>	
	Vedomosti: a) rozoznať charakteristické znaky rómskej vlajky Hodnoty, postoje: a) akceptovať inú kultúru Zručnosti: a) získané informácie, myšlienky a pocity vyjadriť niekoľkými slovami (cinquain – „báseň“) b) vyfarbiť predlohu vlajky c) vytvoriť k textu otázku	
	Cieľová skupina: 10+ Poznámka: stupeň náročnosti jednotlivých úloh aktivity možno prispôbovať vekovým špecifikám žiakov (napr. vlajku vytvoriť samostatne podľa predlohy)	
	Medzipredmetové vzťahy slovenský jazyk a literatúra dejepis výtvarná výchova Odporúčané časové trvanie: jedna vyučovacia hodina	Prierezová téma Osobnostný a sociálny rozvoj Multikultúrna výchova
	Stratégie/metódy/formy práce: vyučovacia stratégia EUR/práca s textom, brainstorming, výklad, diskusia/samostatná práca Pomôcky: pracovný list, farbičky	
Postup:	1. E: a) Brainstorming. Žiaci navrhujú slová alebo vety, ktoré v nich evokuje téma o rómskej vlajke (spoločná práca). Učiteľ zapisuje slová na tabuľu (návrhy sa nekomentujú). 2. U: a) Fakty – výklad. Učiteľ môže využiť informácie z uvedeného zdroja o histórii vzniku rómskej vlajky /pozri Fakty a uvedený zdroj/. b) Úloha 1 a) v PL. Žiaci samostatne čítajú text o podobe rómskej vlajky. 3. R: a) Úloha 1 b) v PL. Žiaci majú vypracovať a prezentovať cinquain. b) Úloha 3 v PL. Žiaci tvoria otázky k textu z Úlohy 1 v PL. c) Diskusia. Učiteľ využije otázky vytvorené žiakmi.	

Meno a priezvisko:

- **ÚLOHA 1** a) Prečítaj si potichu text Rómska vlajka.
b) Podľa informácií v texte obrázok vyfarbi.

TEXT: Rómska vlajka
Rómska vlajka pozostáva z dvoch pruhov. Spodný – zelený symbolizuje prírodu a horný – modrý predstavuje oblohu. V strede vlajky sa nachádza červené vozové koleso so 16 špicami. Také isté koleso je aj na štátnej vlajke Indie, Rómovia sa týmto spôsobom vlastne prihlásili ku krajine pôvodu ich predkov.

- **ÚLOHA 2** Vypracuj **cinquain** (päťveršovú báseň):
1. riadok – Vymysli jednoslovný názov textu.
2. riadok – Napiš dve prídavné mená (napr. Aká je vlajka?).
3. riadok – Prirad' k slovnému spojeniu *rómska vlajka* tri slovesá.
4. riadok – Vytvor vetu zo štyroch slov, ktoré vyjadrujú vzťah k téme.
5. riadok – Napiš synonymum k slovu *vlajka*.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

- **ÚLOHA 3** Vymysli a napiš do riadkov otázky k textu Rómska vlajka.

.....

.....

.....

.....

.....

Zdroj: Petrasová, 2008 (modifikované pre GRV)

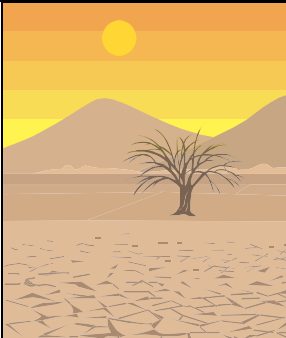

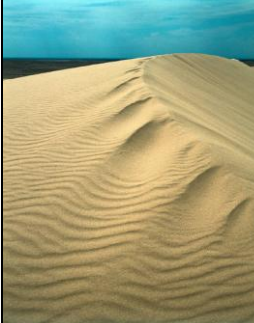
TÉMA	TRVALO UDRŽATEĽNÉ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE	
AKTIVITA	<i>Voda – naše bohatstvo</i>	
	Fakty: Udržateľný je spôsob života umožňujúci ľuďstvu uspokojovať svoje potreby bez toho, aby narušilo práva budúcej generácie. Slovensko sa pripojilo v roku 2000 k výzve OSN naplňať Miléniové rozvojové ciele (Hipš, Ďurišová, 2006). Prečo? <i>Zachovanie a ochrana životného prostredia je základnou podmienkou prežitia ľudstva na zemi.</i>	
	Vedomosti: a) popísať súčasné hrozby environmentálnych problémov ľudstva týkajúce sa nedostatku a znečistenia vody b) vysvetliť význam vody pre život Hodnoty, postoje: a) súhlasiť s potrebou ochrany prostredia Zručnosti: a) získané informácie, myšlienky a pocity priradiť k obrázku b) navrhnúť možné riešenia c) vytvoriť otázky k danej téme	
	Cieľová skupina: 9+ Poznámka: stupeň náročnosti jednotlivých úloh aktivity možno prispôbovať vekovým špecifikám žiakov (nahradiť formu „pavúka“ zložitejším typom grafického znázorňovania, využiť možnosť slohovej práce na tému Voda – naše bohatstvo...)	
	Medzipredmetové vzťahy slovenský jazyk a literatúra prírodoveda výtvarná výchova	Prierezová téma Ochrana života a zdravia Environmentálna výchova Osobnostný a sociálny rozvoj
	Stratégie/metódy/formy práce: vyučovacia stratégia EUR/výklad, diskusia, pojmové mapovanie/samostatná práca Pomôcky: pracovný list, písacie pomôcky, farbičky	
	Postup: 1. E: Úloha 1 v PL – Pojmové mapovanie (pavúk) na tému Voda (učiteľ po piatich minútach prácu žiakov preruší). Žiaci prezentujú svoje názory, vedomosti, pocity. 2. U: Fakty – výklad. Učiteľ vysvetlí význam vody pre život. Informácie k téme i obsahu 7. miléniového cieľa o trvalo udržateľnom životnom prostredí sú dostupné v uvedenom zdroji /pozri Fakty/. 3. R: a) Úloha 2 v PL. Žiaci majú rozhodnúť, či sú názvy obrázkov správne. Ak nie, k danému obrázku šípkou priradia správny názov. b) Diskusia. Žiaci zdôvodňujú svoj postup v Úlohe 2. c) Úloha 3 v PL. Žiaci navrhujú možnosti riešenia problému s nedostatkom vody na lokálnej i globálnej úrovni. Úloha 4 v PL. Žiaci vymyslia a napíšu tri otázky o význame vody a jej ochrane. d) Diskusia o navrhnutých možnostiach riešenia celosvetového problému s nedostatkom vody. e) Otázky a odpovede. Žiaci kladú otázky z Úlohy 4. f) Úloha 5 v PL. Žiaci kreslia obrázok. Téma: Voda – naše bohatstvo.	

Meno a priezvisko:

- ÚLOHA 1 Doplniť do pavúka slová a prezentuj ich.

- ÚLOHA 2 Pozorne si prezri obrázky, prečítaj ich názvy a rozhodni, či sú podľa tvojho názoru správne. Ak nie, šípkami priradiť k daným obrázkom správny názov.

Smutná krajina	Čistá voda a zelenina na stole	Je tu život?	Oddych
Zdravý životný štýl	Voda všetkým	Ovocie – zdravie	Športom k zdraviu

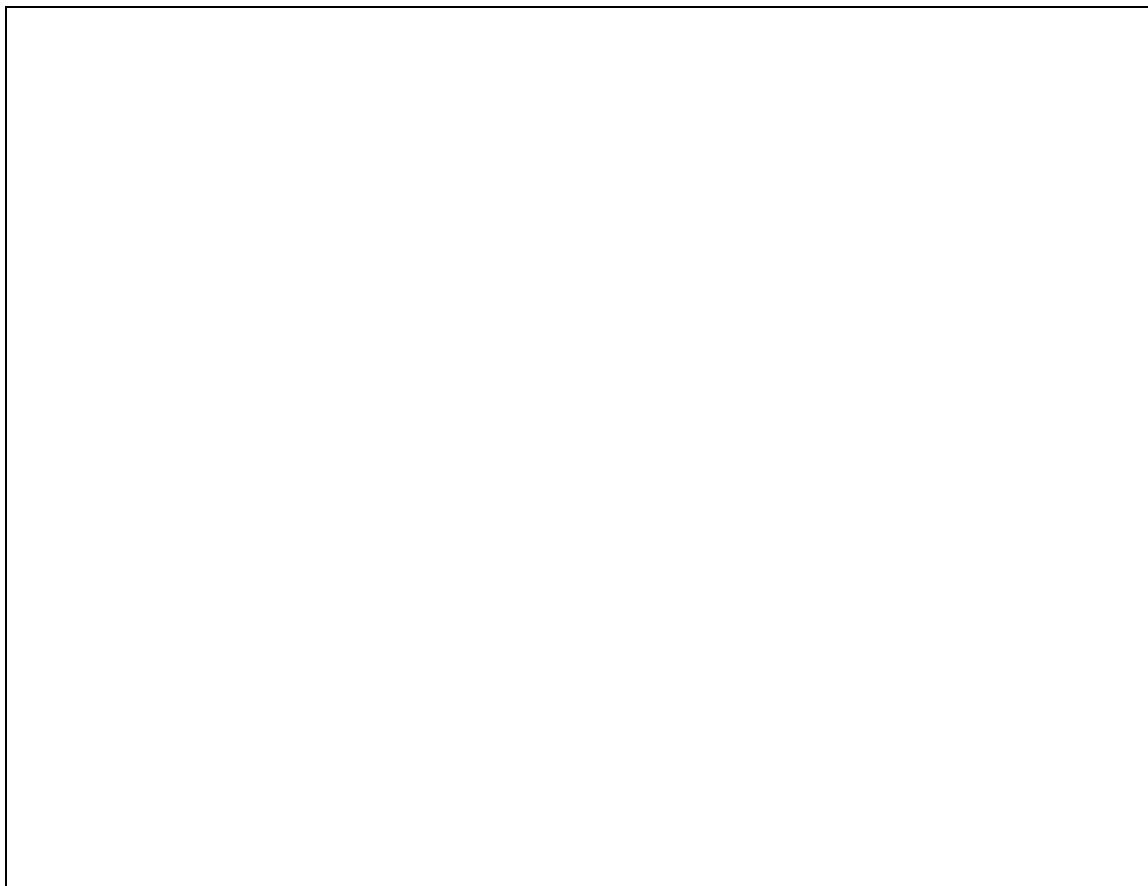
- **ÚLOHA 3** Navrhni čo najviac možností, ako by sme mohli aj my prispieť k riešeniu problému s nedostatkom vody (v domácnosti, v škole, v spoločnosti, vo svete...).

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)
- f)

- **ÚLOHA 4** Vymysli a napíš tri otázky o význame vody a jej ochrane na spoločnú diskusiu.

- 1.
- 2.
- 3.

- **ÚLOHA 5** Nakresli obrázok na tému Voda – naše bohatstvo.

TÉMA	ĽUDSKÉ PRÁVA
AKTIVITA	<i>Jeden svet pre všetkých</i>
	Fakty: Všeobecná deklarácia ľudských práv prijatá 10. 12. 1948 všetkými vtedajšími 52 členskými štátmi OSN zakotvuje v kategórii osobných, občianskych a politických práv aj právo na život, rovnosť a slobodu pre všetkých ľudí. Zdroj: http://www.vop.gov.sk/ochrana_prav/legislativa/deklaracia/ Prečo? <i>Pre vzájomné spolužitie, toleranciu a rešpektovanie národov je potrebné sprostredkovať deťom poznanie, že každý z ich príslušníkov je v prvom rade človek a svet je pre všetkých bez rozdielu.</i>
	Vedomosti: a) pomenovať vlastnosti zvieratiek a miesto, kde žijú b) popísať odlišnosti rôznych ľudí, nájsť ich spoločné znaky c) vybrať pre zvieratko charakteristické meno Hodnoty, postoje: a) chápať odlišnosti a akceptovať rovnaké práva b) formulovať pravidlá spolunažívania Zručnosti: a) všímať si odlišnosti b) reprodukovat' text c) navrhnuť a nakresliť spoločný domov pre ľudí a zvieratká
	Cieľová skupina: 8+ Poznámka: stupeň náročnosti jednotlivých úloh aktivity možno prispôbovať vekovým špecifikám žiakov (využiť brainstorming, dramatizáciu, hranie rolí, zadať slohovú prácu na tému Spoločný domov pre všetkých...)
	Medzipredmetové vzťahy slovenský jazyk a literatúra prírodoveda výtvarná výchova Prierezová téma Multikultúrna výchova Osobnostný a sociálny rozvoj Odporúčané časové trvanie: jedna vyučovacia hodina
	Stratégie/metódy/formy práce: vyučovacia stratégia EUR/rozhovor, motivačné čítanie, reprodukcia, práca s textom, prezentácia. Pomôcky: pracovný list, pero, farbičky, text rozprávky, námety na otázky
Postup:	1. E: a) Úloha 1 v PL. Žiaci samostatne dopĺňajú, kde zvieratko žije a aké má vlastnosti. Vymyslia mu charakteristické meno. b) Žiaci čítajú doplnené slová. Učiteľ zdôrazní, že zvieratká sa líšia nielen svojím vzhľadom, veľkosťou, no aj vlastnosťami, miestom, kde žijú, i svojím menom. 2. U: a) Čítanie rozprávky Domček, domček, kto v tebe býva? /pozri 2. U a) – číta učiteľ/. b) Spoločná reprodukcia textu. c) Práca s textom rozprávky Domček, domček, kto v tebe býva? /pozri 2. U c) – Námety na otázky/. d) Úloha 2 v PL. Žiaci pozorujú odlišnosti rôznych ľudí. Ich úlohou je popísať svoje zistenia a skúsiť formulovať, čo majú ľudia na obrázkoch spoločné. 3. R: Úloha 3 v PL. Žiaci kreslia svoj vlastný návrh spoločného domu pre všetkých ľudí i zvieratká.

Meno a priezvisko:

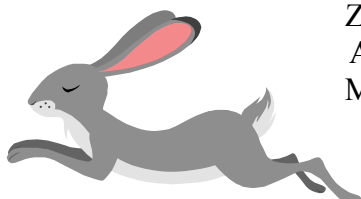
- ÚLOHA 1 Doplň, kde zvieratko žije a aké má vlastnosti. Vymysli zvieratku vhodné meno.

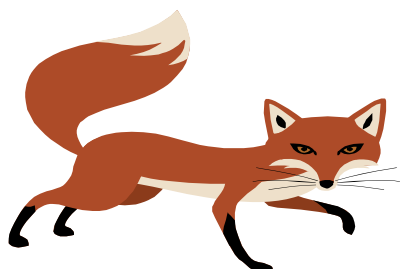
Myška žije
 Aká je myška?
 Meno pre myšku

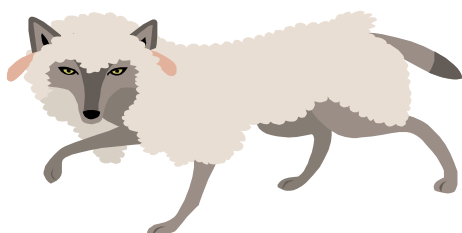
Žabka žije
 Aká je žabka?
 Meno pre žabku

Zajačik žije
 Aký je zajačik?
 Meno pre zajačika

Líška žije
 Aká je líška?
 Meno pre líšku

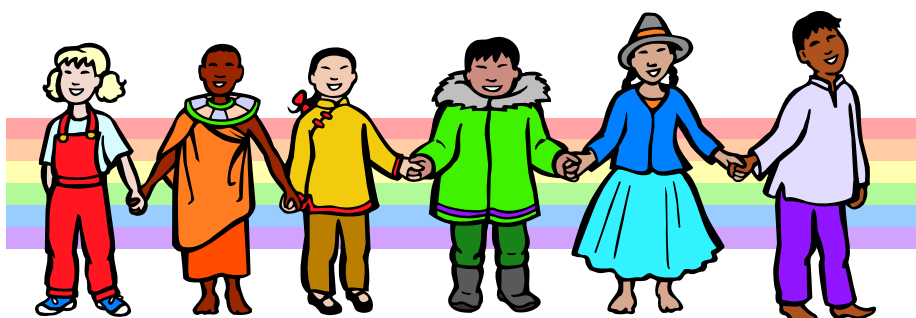

Vlk žije
 Aký je vlk?
 Meno pre vlka

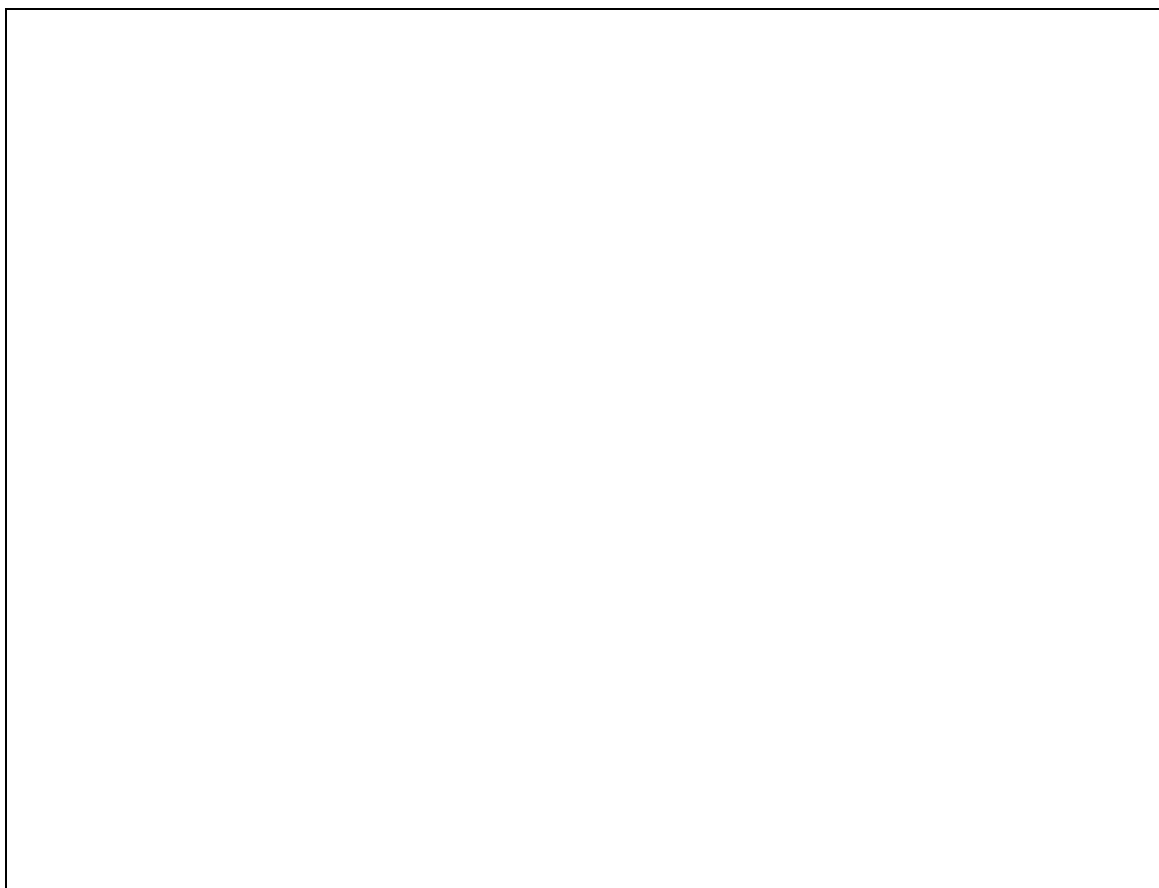

Medveď žije
 Aký je medveď?
 Meno pre medveďa

- **ÚLOHA 2** Pozorne si prezri obrázky ľudí. Všimaj si, čo majú spoločné a v čom sa odlišujú. Prezentuj svoje zistenia.

- **Úloha 3** Nakresli, ako si predstavuješ spoločný dom pre všetkých ľudí i zvieratká.

2. U a) Rozprávka DOMČEK, DOMČEK, KTO V TEBE BÝVA?

DOMČEK, DOMČEK, KTO V TEBE BÝVA?

Hlboko v lese stál opustený, nevelký domček. Jedného dňa ho uvidela malá myška a hneď sa jej zapáčil. Bála sa však vojsť dnu. Opýtala sa teda: „Domček, domček, kto v tebe býva?“ Nikto sa však neozval. Myška sa rozhodla, že v ňom ostane bývať.

Po čase priskákala k domčeku žabka. Tiež sa jej zapáčil, a keďže bola zvedavá, chcela sa dozvedieť, či v ňom niekto býva. Spýtala sa: „Domček, domček, kto v tebe býva?“ A z domčeka sa ozvalo: „Ja, myška Hryzka. A ty si kto?“ „Ja som žabka Skákajlabka.“ „Poďme spolu bývať,“ navrhla myška. Žabka vošla do domčeka a bývali v ňom spoločne.

Zakrátko prihopkal k domčeku zajko: „Domček, domček, kto v tebe býva?“ „My, myška Hryzka a žabka Skákajlabka. A ty si kto?“ „Ja som zajačik Ušiačik a som smutný, lebo som sám. Chcel by som s vami bývať.“ „Pod' dnu, miesta je tu dost'. Bude nám veselšie.“ V domčeku už bývali traja.

Zatúlala sa k domčeku líška: „Taký pekný domček. Hneď by som sa nast'ahovala. Ani by som nič nemusela robiť. Či je prázdny a či nie?“ „Veru prázdny nie je. Bývame tu my.“ „A ktože?“ pýta sa líška. „Ja, myška Hryzka.“ „Ja, žabka Skákajlabka.“ „Ja, zajačik Ušiačik. A ty si kto?“ „Ja som líštička Kmotrička. Môžem s vami bývať?“ „Môžeš,“ odpovedali zvieratká. Vošla líška do domčeka a bývali v ňom štyria.

Išiel okolo vlk a spýtal sa: „Domček, domček, kto v tebe býva?“ „My štyria.“ „Ja, myška Hryzka.“ „Ja, žabka Skákajlabka.“ „Ja, zajačik Ušiačik.“ „Ja, líštička Kmotrička.“ „A ty že si kto?“ „Ja som vlčík Hromotlčík. Všetci v lese sa ma boja. Nuž, vezmete ma medzi seba?“ Zvieratká odpovedali: „Pod' k nám, miesto sa nájde aj pre teba. Bude nás už päť.“

A tak všetci spolu v domčeku bývali a veselo si nažívali. Išiel raz tadiaľ medveď a spýtal sa: „Domček, domček, kto v tebe býva?“ „Ja, myška Hryzka.“ „Ja, žabka Skákajlabka.“ „Ja, zajačik Ušiačik.“ „Ja, líštička Kmotrička. „A ty si kto?“ „Ja som medveď Ťarbalaba. Som veľmi unavený, nechce sa mi už ísť ďalej. Môžem tu tiež bývať?“ „Môžeš,“ odpovedali dobroprajné zvieratká. „Ale ty si veľký a do domčeka sa nezmestíš. Ak však chceš, môžeš bývať na streche.“

Medveď sa teda horko-ťažko vykriabal na strechu, ale beda. Strecha sa prelomila a medveď Ťarbalaba sa prepadol do domčeka. A čo myška Hryzka, žabka Skákajlabka, zajačik Ušiačik, líštička Kmotrička a vlčík Hromotlčík? Našťastie stihli včas utiecť. Domček bol síce úplne zničený, no zvieratká sa rozhodli, že si postavia nový, lepší ako ten prvý. Taký, aby si v ňom miesto na bývanie našli všetky zvieratká, ktoré budú chcieť bývať spoločne.

2. U c) Rozprávka **DOMČEK, DOMČEK, KTO V TEBE BÝVA?**

PRÁCA S TEXTOM

Námety na otázky:

- Aký veľký bol podľa vás domček?
- Z čoho bol domček postavený, keď sa tak ľahko prepadla strecha?
- Boli zvieratká priateľské? Prečo?
- V čom sa zvieratká odlišujú?
- Čo majú spoločné?
- Ako sa cítila myška, keď našla domček?
- Bývajú aj ľudia niekedy bojzliví?
- Aká bola žabka, keď priskákala k domčeku?
- Kto z vás je občas zvedavý?
- Ako sa cítil zajačik, keď zatúžil bývať so zvieratkami?
- Ako sa asi cítia ľudia, keď sú smutní?
- Nad čím rozmýšľala líška, keď objavila domček?
- Bývate aj vy niekedy leniví?
- Aký bol vlk, keď prišiel k domčeku?
- Páči sa vám, keď je niekto namyslený?
- Prečo si miesto v domčeku nenašiel práve medveď?
- Mohli zvieratká poradiť medveďovi aj niečo iné? Čo?
- Môžu zvieratká bývať v domčeku spoločne?
- Ako by sa asi cítilo zvieratko, s ktorým by ostatné zvieratká nechceli bývať v domčeku?
- Ako by ste sa cítili, keby sa s vami niekto nechcel kamarátiť alebo hrať?
- Čo musia zvieratká urobiť, aby si postavili nový, lepší domček?
- Skúste vymyslieť niekoľko pravidiel spolunažívania zvieratiek v domčeku.

TÉMA	GLOBALIZÁCIA	
AKTIVITA	<i>Rodinný nákup</i>	
	Fakty: Správa OSN <i>Globalizácia s ľudskou tvárou</i> poukazuje na obrovské možnosti, ktoré globalizácia ponúka ľudstvu, no iba pri zlepšení efektívnosti na všetkých stupňoch riadenia, a to tak, aby globalizácia slúžila záujmom človeka, nie zvyšovaniu ziskov (Lysý /Ed./, 2007). Prečo? <i>Globalizácia odráža vzťahy vzájomnej prepojenosti všetkých oblastí života, pohybu ľudí, informácií a finančných trhov. Vhodne zvolené aktivity umožňujú žiakom formovať vlastný pohľad na vonkajšie prejavy globalizácie a jej vplyv na život ľudí.</i>	
	Vedomosti: a) uviesť príklady nakupovaného tovaru b) definovať význam slova tovar c) rozlíšiť význam slov <i>výrobok</i> a <i>tovar</i> Hodnoty, postoje: a) všimnúť si pôvod výrobkov každodennej potreby b) vnímať vzájomnú závislosť krajín, národov Zručnosti: a) vydržať pri práci s krížovkou, orientovať sa v krížovke b) navrhnuť zoznam nákupu pre domácnosť c) odhadnúť pôvod výrobkov	
	Cieľová skupina: 7+	
	Medzipredmetové vzťahy slovenský jazyk a literatúra prírodoveda výtvarná výchova Odporúčané časové trvanie: jedna vyučovacia hodina	Prierezová téma Osobnostný a sociálny rozvoj
	Stratégie/metódy/formy práce: vyučovacia stratégia EUR/hra, brainstorming, diskusia, prezentácia, vysvetľovanie, demonštračná práca vo dvojiciach. Pomôcky: pracovný list, farbičky, etikety a obaly zahraničných a domácich výrobkov	
Postup:	1. E: Brainstorming na tému Čo nakupujeme? – spoločná práca. Učiteľ zapisuje slová na tabuľu. 2. U: a) Úloha 1 v PL. Žiaci vyplňajú krížovku podľa pokynov učiteľa. Učiteľ definuje význam slov <i>výrobok</i> a <i>tovar</i>. Zadá kontrolné otázky (napr. Kedy sa výrobok stáva tovarom?). b) Úloha 2 v PL. Žiaci prezentujú svoj nákup pre rodinu. c) Úloha 3 v PL. Žiaci vo dvojiciach odhadujú pôvod tovaru. d) Diskusia. Žiaci prezentujú svoj odhad pôvodu výrobkov, učiteľ ich názory usmerňuje vysvetľovaním a ukázkami rôznych etikiet domácej i zahraničnej produkcie (objasnením možného pôvodu všetkých výrobkov z Úlohy 3 v PL sa žiaci dozvedajú, že mnohé z nich pochádzajú zo zahraničia, tovar sa vyváža aj dováža a len niektoré druhy tovaru sú z domácej produkcie). 3. R: Úloha 4 v PL. Žiaci majú vyfarbiť a doplniť rámiky podľa pokynov v PL.	

PRACOVNÝ LIST

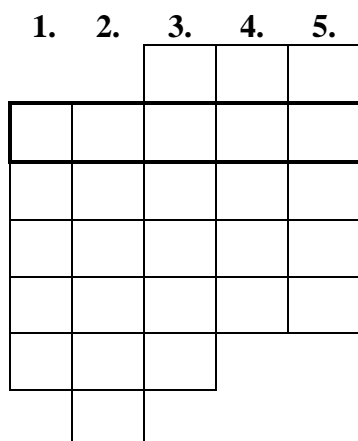
RODINNÝ NÁKUP

Meno a priezvisko:

• **Úloha 1** **Krížovka**

Vyplň krížovku.
Tajnička sa nachádza v druhom riadku.

1. Názov obchodného domu
2. Zelenina a
3. Pletený odev na zapínanie
4. Cudzokrajné ovocie žltej farby na **b**
5. Plody s veľmi tvrdou škrupinou

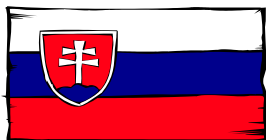

• **Úloha 2** **Nakresli výrobky, ktoré by si potreboval nakúpiť pre svoju rodinu. Svoj návrh slovne prezentuj.**

- **Úloha 3** Skús určiť, ktoré výrobky by mohli byť vyrobené u nás a ktoré pochádzajú z iných krajín sveta.

Rámčeky s názvom výrobku spoj čiarou so Slovenskom alebo so Svetom .

SLOVENSKO

SVET

Kakao

Chlieb

Múka

Šampón

Banány

Citróny

Rifle

Chladnička

Morské ryby

Čaj

Mlieko

Kniha

Zubná pasta

Ananás

Syr

Bryndza

Mobil

Mäso

Zošity

Počítač

- **Úloha 4**

- Žltou farbičkou vyfarbi druh tovaru z Úlohy 3, ktorý nepochádza zo Slovenska.
- Červenou farbičkou vyfarbi tovar z Úlohy 3, ktorý sa vyrába len u nás.
- Zelenou farbičkou vyfarbi tie výrobky z Úlohy 3, ktoré u vás doma nakupujete najčastejšie.
- Skús doplniť do rámika druh tovaru, ktorý dovážame zo zahraničia, ale v Úlohe 3 sa nenachádza.

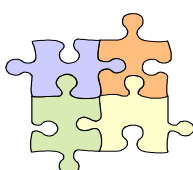
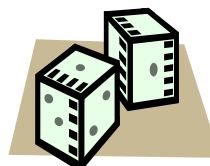
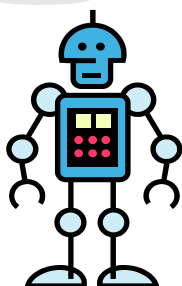
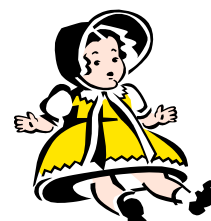
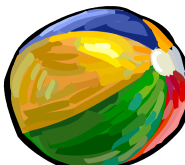
TÉMA	GENDER – rodová rovnosť	
AKTIVITA	Dievčatá a chlapci	
	Fakty: Na Miléniovom summite OSN v septembri 2000 sa členské štáty zaviazali splniť do roku 2015 osem cieľov a zámerov. Jedným z nich je aj 3. miléniový cieľ – Presadiť rovnosť pohlaví a dať viac príležitostí ženám (Zajac, Návojský, 2006). Prečo? Rodová rovnosť znamená rovnaké postavenie, práva a účasť oboch pohlaví vo všetkých sférach súkromného i verejného života. Žiaci sa učia poznávať odlišnosti mužov a žien, porovnávať ich postavenie, chápať problematiku rovnosti príležitostí.	
	Vedomosti: a) vybrať vhodnú hračku pre dievča a chlapca b) vybrať povolania typické pre ženy a mužov c) diskutovať o výbere hračiek a povolanií Hodnoty, postoje: a) akceptovať opačné pohlavie b) chápať odlišnosti a akceptovať rovnaké práva c) argumentovať vlastný výber d) pozmeniť svoj postoj Zručnosti: a) odhadnúť možnosti výkonu povolanií u žien a mužov b) vnímať odlišnosti	
	Cieľová skupina: 7+ Poznámka: stupeň náročnosti jednotlivých úloh aktivity možno prispôbovať vekovým špecifikám žiakov (napr. porovnávať postavenie mužov a žien u nás a v cudzích krajinách)	
	Medzipredmetové vzťahy slovenský jazyk a literatúra výtvarná výchova Odporúčané časové trvanie: jedna vyučovacia hodina	Prierezová téma Osobnostný a sociálny rozvoj
	Stratégie/metódy/formy práce: vyučovacia stratégia EUR/práca s textom, problém ako motivácia, prezentácia, diskusia/samostatná práca Pomôcky: pracovný list, farbičky, text príbehu, námety na otázky	
Postup:	1. E: a) Úloha 1 v PL. Žiaci majú vybrať hračky vhodné pre dievčatá a pre chlapcov podľa pokynov v PL. b) Diskusia. Žiaci zdôvodňujú svoj výber hračiek pre obe pohlavia. Popisujú svoje pocity pri výbere, prípadne vzniknuté problémy. 2. U: a) Príbeh O čom sa hračky rozprávali? /pozri 2.U a) – číta učiteľ!/. b) Práca s textom príbehu O čom sa hračky rozprávali? /pozri 2. U b) Námety na otázky/. c) Úloha 2 v PL. Žiaci majú vybrať povolania typické pre ženy a mužov a farebne ich rozlíšiť podľa pokynov v PL. 3. R: a) Žiaci prezentujú svoj výber z Úlohy 2 v PL. b) Diskusia /pozri 3. R c) Námety na otázky do diskusie!/.	

PRACOVNÝ LIST

Dievčatá a chlapci

Meno a priezvisko:

- Úloha 1 a) Vyber z ponuky hračky vhodné pre dievčatá a hračky vhodné pre chlapcov. Vybranú hračku spoj čiarou s obrázkom dievčaťa alebo chlapca.
b) O tvojej voľbe, pocitoch, problémoch pri výbere diskutuj so spolužiakmi.

- Úloha 2 Červenou farbičkou podčiarkni názvy povolání, ktoré sú typické skôr pre ženy, modrou farbičkou povolania typické skôr pre mužov. Zelenou farbičkou zakrúžkuj povolania, ktoré môžu rovnako dobre a úspešne vykonávať ženy i muži.

automobilový pretekár predavač hasič spevák policajt zdravotná sestra

záchranár učiteľ riaditeľ čašník sudca vojak kaderník letec

boxer letuška jazdec formuly herec drevorubač detektív lekár stavbár

2. U a) Príbeh O ČOM SA HRAČKY ROZPRÁVALI?

V Jankinej a Peťkovej detskej izbe bývalo niekoľko hračiek. Všetky tu mali vyhradené miesto, no nie vždy sa im podarilo prenocovať na svojej poličke. Bábiky na nej každú noc vzorne sedeli a tešili sa na spoločne strávené chvíle so svojou Jankou. Autíčka sa však povalovali na koberci alebo sa smutne pozerali na svojich kamarátov spod Peťkovej postele. Ani skladačkám a stavebnciam nebolo vždy do smiechu. Drevené kocky boli pomiešané s legom, puzzle si Peťko často mýlil s papierom na čarbanie a lopty jeho obľúbeným prepichovaním už dávno stratili svoj pôvodný tvar.

Jedného dňa pribudla do spoločenstva hračiek nová dvojica – bábika Barbie a bábika Ken. Keď nadišiel večer a Janka s Peťkom konečne zaspali, začal sa v detskej izbe zoznamovací večierok starých hračiek s novými kamarátmi.

„Vy ste Jankine bábiky?“ zaujímali sa kocky. „Mňa rodičia kúpili pre Janku,“ odpovedala Barbie, „ale Ken je chlapec, teda sa s ním bude hrať asi Peťko,“ dodala.

Vtom sa z police ozvala múdra plyšová sova: „A prečo si myslíte, že dievčatá sa majú hrať iba s dievčenskými hračkami a chlapci s chlapčenskými?“

„Lebo autá, traktory, roboty a lietadlá sú len pre múdrych a silných chlapcov,“ presviedčal ostatných žltý rozbitý bager.

„Vôbec nesúhlasím,“ ticho prehovorila bábika s cumlíkom. „Minule som videla v televízii reportáž o jednej mladej dievčine, ktorá je pilotkou dopravného lietadla a veľmi som ju obdivovala. A možno keby sa s našim kamarátom lietadielkom hrávala Janka, nebolo by také dolámané, čo myslíte?“

„Hm, hm,“ rozmýšľali nahlas hračky, „niečo na tom bude.“

Múdra sova ich začala znovu poučovať: „Veď so stavebncami a kockami sa hráva aj Janka, a predsa sú úplne pomiešané.“

Sivá pletená myška vykukla spod skrine: „Áno, áno, aj ja som Jankina hračka a nemám už svoj chvostík.“

Traktor iba zafučal a zdôraznil: „Ja som spokojný. Peťko si ma chráni, nič mi nechýba. Ale aj tak by som bol rád, keby ma niekedy pohladila Janka, je taká nežná,“ zašepkal.

„Nebudte smiešni,“ prebral sa zrazu zelený tank. „Už ste videli, aby sa v tanku premávali dievčatá? Ani uniforma im nepristane. A zbrane do rúk dievčat nepatria!“ hneval sa.

„Ty si smiešny!“ zapišťala bábika Elvíra. „Ja sa v tanku veľmi rada zveziem. Ale už si to chyroval, aby bábiky obliekal a česal Peťko? Veď by si pomýlil dievčenské šaty s chlapčenskými nohavicami a črievičky s futbalovými kopačkami.“

„Ešte veľa sa musíte učiť, milí kamaráti,“ zapojila sa sklamaná sova. „Už dvakrát som sa pokúšala poučiť vás, ale vy ste asi neboli dost' pozorní. Do rána teda máte o čom rozmýšľať.“

Barbie a Ken počúvali a počúvali, tento večierok sa im ani trochu nepáčil. Takto si veru privítanie nepredstavovali. Rozmýšľali len o tom, pre koho ich vlastne rodičia kúpili – pre Janku či pre Peťka. A vy, deti, čo myslíte?

2. U b) Príbeh O ČOM SA HRAČKY ROZPRÁVALI?

PRÁCA S TEXTOM

Námety na otázky:

- Bývali v detskej izbe iba dievčatá?
- Ktoré hračky vystupovali v príbehu?
- Aké hračky z príbehu máte aj vy doma?
- Ako sa volali noví kamaráti, ktorí pribudli do spoločenstva hračiek?
- S ktorými hračkami z príbehu sa hrávala Janka?
- S ktorými hračkami z príbehu sa hrával Peťko?
- Ako sa k hračkám správala Janka?
- Ako sa k hračkám správval Peťko?
- Sú bábiky určené iba pre dievčatá?
- Môžu sa s loptou hrať len chlapci?
- Čo bolo na správaní hračiek pre vás najzaujímavejšie?
- Ktorá z hračiek sa vám svojim správaním páčila najviac?
- Ktorá hračka vám bola nesympatická?
- Ktorá hračka mala podľa vás pravdu?
- Bola sova naozaj múdra?
- Prečo bola sova zo správania hračiek sklamaná?
- Bol podľa vás rozhovor hračiek pre Barbie a Kena poučný? V čom?
- Myslíte si, že by rozhovor hračiek bol poučný aj pre Janku a Peťka?
- Myslíte si, že ak by si Janka s Peťkom navzájom pomáhali a starali sa o hračky spoločne, neboli by niektoré rozbité, rozhádzané a každá by mala v detskej izbe svoje miesto?
- Chcete ešte niečo k príbehu povedať?

3. R c) Príbeh O ČOM SA HRAČKY ROZPRÁVALI?

Námety na otázky do diskusie:

- Sú dievčatá a chlapci rovnakí?
- Je správanie dievčat a chlapcov rozdielne?
- Sú muži múdrejší ako ženy?
- Pracujú ako lekári iba muži?
- Videli ste ženu, ktorá opravuje auto?
- Sú všetky povolania rovnako vhodné pre muža aj pre ženu?
- Nosia chlapci náušnice?
- Sú dievčatá milšie?
- Sú dievčatá poslušnejšie?
- Sú chlapci silnejší?
- Majú chlapci pomáhať mamke v domácnosti?
- Nosia chlapci dlhé vlasy?
- Bijú sa chlapci častejšie?
- Starajú sa o domácnosť len ženy?
- Pracujú muži ako učitelia?
- Sú ženy lepšie kuchárky?
- Sú muži lepší vodiči?
- Majú sa dievčatá hrať na vojakov?
- Môžu sa dievčatá a chlapci spolu hrať?
- Majú mamky riadiť auto?
- Majú ockovia prebaľovať malé deti?
- Majú byť dievčatá jemné a milé?
- Aké ste mali pocity pri výbere povolani? Vedeli ste sa hneď rozhodnúť?
- Obdivuješ nejakú ženu alebo muža? Prečo?
- Je dobré, že sú ženy a muži rozdielni?
- Ako sa máme k sebe navzájom správať?
- Majú muži a ženy u nás rovnaké práva?
- Je dôležité, aby sme si pomáhali a rešpektovali sa?
- Chcete ešte k tejto téme niečo povedať?

TÉMA	ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁČA A HUMANITÁRNA POMOC	
AKTIVITA	3 P – Pod’me pomôcť postihnutým	
	Fakty: Vstupom do OECD a následne do Európskej únie sa SR zaradila do spoločenstva najvyspelejších krajín sveta a prihlásila sa k spoločným hodnotám demokratických krajín, medzi ktoré patrí spoluzodpovednosť za globálny rozvoj a solidarita medzi ľuďmi (www.plop.sk). Prečo? GRV prostredníctvom primeraných informácií a aktivít vedie žiakov k pochopeniu potreby rozvojovej a humanitárnej pomoci (ďalej len RHP), empatii a solidarite s trpiacimi ľuďmi.	
	Vedomosti: a) pomenovať príčiny problémov, ktoré postihujú ľudí v rozvojových i rozvinutých krajinách Hodnoty, postoje: a) súhlasiť s potrebou RHP b) hľadať možnosti eliminácie problémov Zručnosti: a) navrhnúť možné riešenia problémov b) spolupracovať v skupine c) vytvoriť reťazec príčin	
	Cieľová skupina: 10+ Poznámka: alternatívou môže byť napr. príprava skupinového posteru/plagátu alebo prezentácia v programe Power Point o celosvetových problémoch a RHP)	
	Medzipredmetové vzťahy slovenský jazyk a literatúra zemepis, náboženská výchova, informatika	Prierezová téma Osobnostný a sociálny rozvoj Ochrana života a zdravia
	Stratégie/metódy/formy práce: vyučovacia stratégia EUR/pojmové mapovanie, prezentácia, diskusia/samostatná práca, skupinová práca. Pomôcky: pracovný list, pero, mediálne informácie (tlač, internet)	
Postup:	1. E: a) Žiaci čítajú vopred pripravené mediálne správy o RHP (uvedú zdroj – denná tlač, internet...). 2. U: a) Úloha 1 v PL. Žiaci samostatne pomenúvajú celosvetové problémy na obrázkoch v PL. b) Diskusia. Žiaci prezentujú a zdôvodňujú svoje návrhy pomenovania problémov. Spoločne hľadajú príčiny problémov a ich možné riešenia. 3. R: a) Úloha 2 a) v PL. Žiaci si vyberú niektorý z celosvetových problémov z Úlohy 1 v PL a do reťazca príčin zapisujú dôvody, prečo mohol problém vzniknúť. Ku každej príčine zároveň hľadajú vlastné návrhy riešenia problému a zapisujú ich do Úlohy 2 b) k otázke Ako? b) Skupinová práca. Žiaci pracujú v skupinách podľa vybraného problému. Porovnávajú svoje príčiny a riešenia, diskutujú o nich. Navrhujú spoločné príčiny a riešenia, prezentujú ich. c) Hodnotenie reálnych a efektívnych riešení. d) Diskusia. Ktoré z celosvetových problémov môžu postihnúť aj našu krajinu? Ako môžeme prispieť k ich riešeniu?	

PRACOVNÝ LIST 3P – Pod’me pomôcť postihnutým

Meno a priezvisko:

Úloha 1 Skús pomenovať celosvetové problémy znázornené na obrázkoch. Prezentuj svoje návrhy na pomenovanie problémov.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

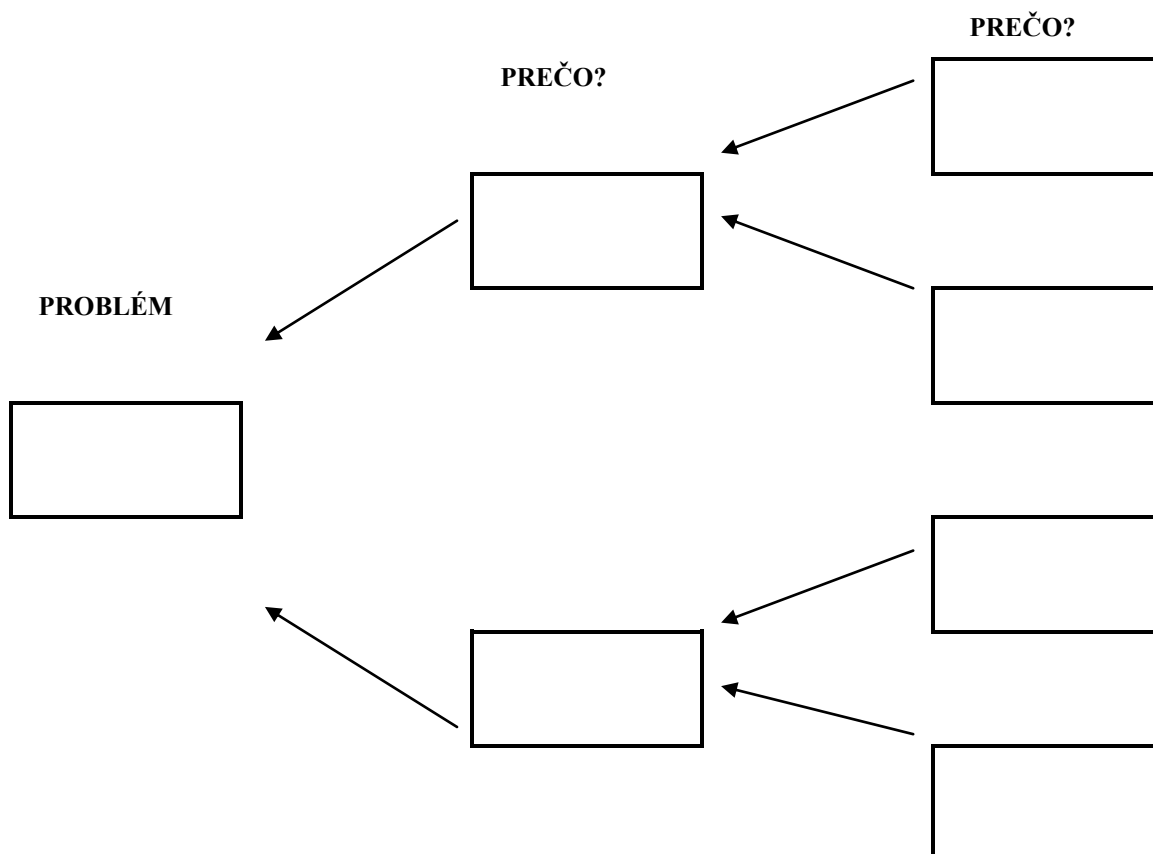

.....

Zdroj obrázkov: (<http://images.google.sk/imgres?>)
(<http://www.child-care-afrika.org/>)

Úloha 2a) Vyber si jeden z celosvetových problémov z Úlohy 1. V reťazci príčin ho vpiš do prvého okienka zľava. Do ďalších okienok vpiš príčiny, pre ktoré mohol problém vzniknúť.

Reťazec príčin: Prečo? Prečo? Prečo?

Úloha 2b) Ku každej príčine z reťazca v Úlohe 2a) napíš svoj vlastný návrh riešenia problému.

- Ako?
- Ako?
- Ako?
- Ako?
- Ako?
- Ako?

TÉMA	KLIMATICKÉ ZMENY A GLOBÁLNE OTEPLOVANIE	
AKTIVITA	<i>Ako bolo, nebolo</i>	
	Fakty: Environmentálny program OSN - UNEP (z anglického <i>United Nations Environment Programme</i>) je špeciálna organizácia OSN vytvorená v roku 1972 ako prostriedok globálnej ochrany životného prostredia – ochrana pôdy, klímy, oceánov a morí, zastavenie odlesňovania, zachovanie biologickej rozmanitosti, zabezpečenie dostatku pitnej vody (www.unep.cz). Prečo? <i>Bezpečnosť ľudí a národov spočíva na štyroch pilieroch – na jedle, energii, vode a klíme. Všetky sú tesne prepojené a všetky sú pod zvyšujúcim sa tlakom (Tom Burke, environmentalista, Veľká Británia, In Návojský, 2008). Žiaci sa oboznamujú s príčinami klimatických zmien a globálneho otepľovania.</i>	
	Vedomosti: a) popísať vplyv dopravných prostriedkov na životné prostredie a spôsob života ľudí b) popísať prejavy nezodpovedného prístupu človeka k životnému prostrediu a jeho dôsledky c) definovať pojmy <i>klimatické zmeny</i> a <i>globálne otepľovanie</i> Hodnoty, postoje: a) chápať potrebu ochrany životného prostredia b) všimnúť si nezodpovedné správanie a konanie človeka, ktoré škodí životnému prostrediu Zručnosti: a) spolupracovať vo dvojici b) zostaviť slovné spojenia podľa legendy v doplňovačke	
	Cieľová skupina: 10+ Poznámka: alternatívou môže byť napr. príprava skupinového posteru/plagátu na tému klimatických zmien a globálneho otepľovania alebo test z klimatických zmien (Zajac a kol., ČVO, 2008, s. 23).	
	Medzipredmetové vzťahy slovenský jazyk a literatúra prírodoveda, zemepis	Prierezová téma Osobnostný a sociálny rozvoj Ochrana života a zdravia
	Stratégie/metódy/formy práce: vyučovacia stratégia EUR/diskusia, hra, prezentácia/samostatná práca, práca vo dvojiciach Pomôcky: pracovný list, písacie potreby, námety na otázky	
Postup:	1. E: a) Úloha 1 v PL. Žiaci vyberajú obrázky podľa pokynov v PL. 2. U: a) Prvé dojmy. Učiteľ sa pýta na rôzne súvislosti z Úlohy 1 /pozri 2.U a) – Námety na otázky/. b) Úloha 2 v PL. Žiaci vo dvojiciach dopĺňajú písmená do okienok podľa legendy. Doplňovačku prezentujú. 3. R: a) Úloha 3 a), 3 b) v PL. Žiaci navrhujú pomenovanie možných príčin klimatických zmien a globálneho otepľovania, ktoré znázorňujú obrázky. Zároveň majú popísať čo najviac dôsledkov týchto procesov. Navrhované pomenovanie príčin a dôsledkov slovne prezentujú. b) Diskusia. Čo by ste ešte chceli k téme povedať? Aké pocity ste mali pri riešení Úlohy 3 v PL?	

PRACOVNÝ LIST Ako bolo, nebolo

Meno a priezvisko:

Úloha 1 Prezri si obrázky dopravných prostriedkov minulosti a súčasnosti na tomto pracovnom liste. Ďalej pracuj podľa pokynov:

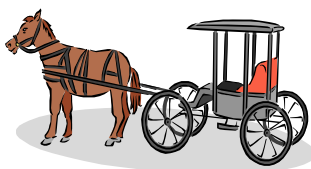
A. Z ponuky obrázkov vyber tie dopravné prostriedky, ktoré podľa teba existovali ešte pred vynálezom auta. Skús ich pomenovať a názvy napíš na čiaru.

B. Vyber tie dopravné prostriedky, ktoré ľudia využívajú najčastejšie. Na čiaru napíš len ich čísla.

C. Na čiaru napíš čísla dopravných prostriedkov, ktoré podľa teba najmenej znečisťujú životné prostredie.

D. Ako by si pomenoval/a spôsob dopravy na obrázku č. 2? Svoj návrh napíš na čiaru.

č. 1

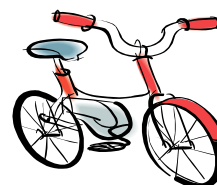
č. 2

č. 3

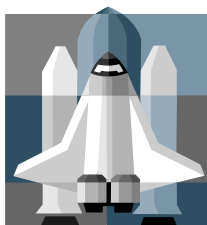
č. 4

č. 5

č. 6

č. 7

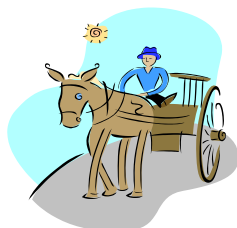
č. 8

č. 9

č. 10

č. 11

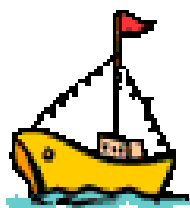
č. 12

č. 13

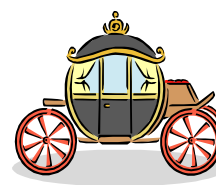
č. 14

č. 15

č. 16

Úloha 2 Do farebných rámkov doplň veľké tlačené písmená podľa legendy. Doplnovačka skrýva dve slovné spojenia, ktoré pomenúvajú procesy spojené s nezodpovedným prístupom ľudí k prírodnému prostrediu.

1. slovné spojenie (dve slová)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

11.	12.	13.	14.	15.
.	.	.	.	.

- 1., 9. Prvé písmeno v citoslovci, ktoré vyjadruje hlas kohúta
2. V abecede nasleduje za písmenom **k**
- 3., 7. Chýbajúce písmeno v slove **c . trón**
- 4., 12. V abecede stojí pred písmenom **n**
5. Prvé písmeno abecedy
6. Prvé písmeno číslovky nasledujúcej za číslovkou **druhý**
8. Po ktorej mäkkej spoluhláske sa v niektorých slovách píše **y**?
10. Ak pridáš dĺžňu na písmeno **e**, vznikne...
11. Prvé písmeno v názve posledného ročného obdobia
13. Ktorá z hlások **d, t, n, l, e, dž, dz, j** nepatrí medzi spoluhlásky?
14. Ktorá z hlások **b, p, m, v, n, f, r, z, s** nepatrí medzi obojaké spoluhlásky?
15. Mäkké **i** a tvrdé ...

2. slovné spojenie (dve slová)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
.	.	.	.	.	.	.	.

9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

1. Prvé písmeno v citoslovci, ktoré vyjadruje hlas husi
- 2., 6. Prvé písmeno v názve pádu, na ktorý sa pýtame otázkou **O kom? O čom?**
- 3., 9., 14. Písmeno, ktoré je svojím tvarom podobné nule
4. Prvé písmeno v slove, ktoré pomenúva najznámejší bicí nástroj
5. Začiatkové písmeno v názve svetadielu na štyri písmená
- 7., 17. Prvé písmeno slova, ktoré má opačný význam ako slovo **áno**
- 8., 11., 19. Medzi krátkymi samohláskami **a, i, o, u, y, ä** chýba ...
10. Začiatkové písmeno slova, ktoré pomenúva orgán na hlave včely (okrem očí a cuciaka)
12. Prvé písmeno chýbajúce v mužských menách **. ETER** a **. AVOL**
13. Prvé písmeno slova, ktoré má opačný význam ako slovo **pravý**
15. Chýbajúce písmeno v názve našej republiky – **SLO . ENSKO**
16. Písmeno, ktoré sa v názve štátu nachádza až trikrát – **K . N . D .**
18. Tlačené písmeno, ktoré sa tvarom podobá na zvislú čiarku

Úloha 3

a) Skús pomenovať príčiny klimatických zmien a globálneho otepľovania, ktoré znázorňujú nasledujúce obrázky.

b) Napiš čo najviac dôsledkov a prejavov klimatických zmien a globálneho otepľovania

.....

.....

.....

.....

.....

Zdroj obrázkov: (<http://images.google.sk/imgres?>),
(<http://www.child-care-afrika.org/>)

2. U a) Prvé dojmy z Úlohy 1 v PL

Námety na otázky učiteľa:

- Ktoré dopravné prostriedky podľa vás ľudia využívali ešte pred vynálezom auta?
- Ktoré dopravné prostriedky ľudia využívali v minulosti najčastejšie?
- Ktoré dopravné prostriedky využívali ľudia v minulosti najmenej?
- Ako ďaleko asi ľudia cestovali v minulosti a ako dlho im to mohlo trvať?
- Ktorý spôsob cestovania z minulosti je podľa vás najzdravší?
- Ako ovplyvňovali dopravné prostriedky minulosti životné prostredie?
- Ktoré dopravné prostriedky minulosti mohli škodiť životnému prostrediu?
- Ktorý dopravný prostriedok minulosti neškodil životnému prostrediu?
- Ako ovplyvňovali dopravné prostriedky v minulosti spôsob života človeka?
- Ktorý dopravný prostriedok minulosti bol pre zdravý spôsob života človeka najvhodnejší?
- Ktorý dopravný prostriedok minulosti bol pre zdravý spôsob života človeka najnevhodnejší?
- Ktoré dopravné prostriedky minulosti slúžia na dopravu ľudí aj dnes?
- Ako ďaleko môžu podľa vás cestovať ľudia súčasnými dopravnými prostriedkami a ako dlho im to môže trvať?
- Ktorý dopravný prostriedok z Úlohy 1 v PL je pre človeka nevhodný?
- Ako ovplyvňujú dopravné prostriedky súčasnosti spôsob života človeka?
- Ako ovplyvňujú súčasné dopravné prostriedky životné prostredie?
- Ktoré dopravné prostriedky súčasnosti ľudia využívajú najčastejšie?
- Je na cestovanie vhodnejšie auto alebo bicykel?
- Ktorý dopravný prostriedok podľa vás neškodí životnému prostrediu?
- Ktorý dopravný prostriedok je podľa vás pre životné prostredie najškodlivejší?
- Ako podľa vás škodia dopravné prostriedky životnému prostrediu?
- Aké správanie a konanie človeka ešte môže škodiť životnému prostrediu?
- Pozorovali ste vo vašom okolí nezodpovedné správanie ľudí, ktoré škodí životnému prostrediu?
- Odkiaľ sa dozvedáte o nezodpovednom správaní človeka a škodlivom vplyve jeho činnosti na životné prostredie?
- Môžete uviesť príklady nezodpovedného prístupu človeka k prírode a jeho dôsledkov (z vlastných skúseností, z rozprávania iných, z médií, z kníh...)?

TÉMA	MIER A KONFLIKTY	
AKTIVITA	Životné situácie	
	Fakty: Sporom sa možno vyhnúť nedá, ale násiliu áno. Aby sme zabránili opakovaniu konfliktov, výchova musí smerovať k podpore mieru, nie k podnecovaniu nenávisťi (UNICEF, 2001). Prečo? <i>Práve škola je miestom, kde sa žiaci môžu primeraným spôsobom oboznamovať s príčinami a dôsledkami svetových konfliktov v lokálnom i globálnom rozmere (Zajac, Návojský, 2006).</i>	
	Vedomosti: a) rozoznať mierovú a konfliktnú situáciu b) uviesť príklad mierovej a konfliktnej situácie c) diskutovať o riešeniach Hodnoty, postoje: a) vybrať vhodné riešenie konfliktnej situácie b) preferovať mierové riešenia konfliktov c) priradiť vhodnú farbu mieru, konfliktu Zručnosti: a) navrhnuť možný záver príbehu	
	Cieľová skupina: 9+ Poznámka: alternatívou môže byť napr. príprava skupinového posteru/plagátu na tému Mier a konflikt. Ďalšie námety (pozri Fountainová, 2007)	
	Medzipredmetové vzťahy slovenský jazyk a literatúra etická výchova Odporúčané časové trvanie: jedna vyučovacia hodina	Prierezová téma Osobnostný a sociálny rozvoj Ochrana života a zdravia
	Stratégie/metódy/formy práce: vyučovacia stratégia EUR/diskusia, brainstorming, riešenie konfliktnej situácie/samostatná práca, práca vo dvojiciach, skupinová práca Pomôcky: pracovný list, písacie potreby, farbičky, text príbehu, námety na otázky	
Postup:	1. E: a) Brainstorming. Učiteľ napíše na tabuľu slovo <i>mier</i>. Žiaci píšú na tabuľu slová alebo vety, ktoré v nich dané slovo evokuje. Po vyčerpaní nápadov učiteľ napíše na tabuľu slovo <i>konflikt</i> a brainstorming pokračuje (v tejto fáze bez diskusie či komentára). b) Diskusia. Žiaci diskutujú a komentujú zapísané slová a vety. 2. U: a) Úloha 1 a), 1 b) v PL. Žiaci pracujú vo dvojiciach podľa pokynov v PL a triedia obrázky do štyroch kategórií na: • tie, ktoré podľa ich názoru zobrazujú mier, • tie, ktoré podľa ich názoru zobrazujú konflikt, • tie, ktoré znázorňujú podľa ich názoru oboje, • tie, ktoré nevedia zaradiť (neviem). Slovám <i>mier, konflikt, mier i konflikt</i> zároveň priradujú vhodné farby. b) Diskusia. Žiaci spoločne diskutujú o zaradení každého obrázka do jednej z kategórií a zdôvodňujú výber farby. 3. R: a) Príbeh o Anne /pozri 3. R a)/. Učiteľ číta príbeh o konflikte. b) Dokončíte príbeh. Žiaci v štvorčlenných skupinách dostanú kópiu príbehu a majú vymyslieť jeho možný záver. c) Diskusia. Žiaci diskutujú o navrhnutých záveroch príbehu. Učiteľ môže využiť námety na otázky do diskusie /pozri 3. U b)/. d) Úloha 2 v PL – domáca úloha. Žiaci kreslia svoju predstavu.	

PRACOVNÝ LIST Životné situácie

Meno a priezvisko:

Úloha 1a) Pozorne si prezri obrázky rôznych životných situácií. Roztried' ich:

- na tie, ktoré znázorňujú **mier** a napíš pod nich na čiaru slovo *mier*,
- na tie, ktoré znázorňujú **konflikt** a napíš pod nich na čiaru slovo *konflikt*,
- na tie, ktoré podľa teba znázorňujú **i mier i konflikt** a napíš pod nich na čiaru slová *mier i konflikt*,
- na tie, ktoré nevieš zatriediť a napíš pod nich na čiaru slovo *neviem*.

b) Vyber si farby, ktoré podľa teba najlepšie vystihujú slovo mier, slovo konflikt a oboje spolu – mier i konflikt:

- vyfarbi obrázky, pod ktoré si napísal slovo *mier*, farbičkou, ktorá je podľa teba pre toto slovo najvhodnejšia,
- vyfarbi obrázky, pod ktoré si napísal slovo *konflikt*, farbičkou, ktorá je podľa teba pre toto slovo najvhodnejšia,
- vyfarbi obrázky, pod ktoré si napísal slová *mier i konflikt*, farbičkou, ktoré je podľa teba pre tieto slová najvhodnejšia.

Úloha 2 Nakresli svoju predstavu mieru a konfliktu

<i>MIER</i>
<i>KONFLIKT</i>

Zdroj: (Fountainová, 2007)

3. U a) Príbeh o Anne

Anna býva v jednoizbovom byte. Žije sama. Má vyše sedemdesiat rokov, ale necíti sa vôbec stará. Jej domácnosť je vždy ako zo škatuľky, pravidelne si varí, občas upeče chutný koláč, s obľubou pestuje izbové kvety. Nesmierne sa teší na každú návštevu svojich detí a vnúčat. Je to radosť jej osamelého života. V malom byte je zrazu pritesno, všade je plno kriku a smiechu, no tiež neporiadok a kopa špinavých tanierov. Ale Annu to ani trochu netrápi. Je šťastná, že videla svojich blízkych a mohla sa s nimi do sýtosti porozprávať.

Ako však hovorí slovenské príslovie, že každý deň nebýva nedeľa, aj v živote pani Anny sú chvíle, kedy by najradšej zatvorila dvere svojho bytu a odišla niekde, kde je úplné ticho. Z vedľajšieho bytu sa totiž hlavne vo večerných hodinách ozýva burácanie hudby, búchanie a hlasná vrava. Dospievajúce deti susedov bývajú doma často samy, a tak spolu s kamarátmi obťažujú svojím správaním ostatných nájomníkov, medzi nimi aj Annu.

Niekoľkokrát sa už pokúšala osloviť ich rodičov, aby deťom dohovorili, no zatiaľ bez výsledku. A tak Anna znáša hluk a vyvádzanie tínedžerov, dokonca ich slovné útoky na jej osobu. Zatiaľ sa vlastnej rodine nezdôverila so svojím trápením, ale...

3. U b) Príbeh o Anne

Námety na otázky do diskusie:

- Ktoré situácie v živote Anny považujete za mierové? Prečo?
- Ktoré situácie v živote Anny považujete za konfliktné? Prečo?
- Pomenujte všetky možné skupiny, ktoré sa zúčastňujú na konflikte v príbehu.
- Komu podľa vás najviac škodí konfliktná situácia z príbehu?
- Môže vzniknúť konflikt aj z mierovej situácie v tomto príbehu?
- Môže sa konfliktná situácia v príbehu zmeniť na mierovú?
- Ktorá skupina podľa vás môže prispieť k mierovému vyriešeniu konfliktu?
- Ktorý možný záver príbehu sa vám najviac páčil a ktorý sa vám nepáčil?
- Stretli ste sa aj vo vašom okolí, v rodine, v škole s konfliktnou situáciou? Ako a kto ju riešil?
- Stretli ste sa vo vašom okolí, v rodine, v škole s mierovou situáciou? Opíšte ju.
- Od koho a od čoho závisí mierové riešenie konfliktných situácií v našom živote?
- Prispievate aj vy k mierovému riešeniu konfliktov vo vašom okolí?
- Kedy sa vám podarilo vyriešiť nejaký konflikt s dobrým výsledkom?
- Kedy sa vám nepodarilo vyriešiť nejaký konflikt pokojne, s dobrým výsledkom?
- Prečo vzniká toľko konfliktov medzi ľuďmi, v rodinách, v školách, v obchodoch, v mestskej doprave...?
- Prečo vznikajú vo svete konflikty, vojny medzi ľuďmi napríklad v jednej krajine, medzi národmi v rôznych krajinách?
- Čo môžu ľudia urobiť, ako sa majú k sebe správať, aby vojny nevznikali?
- Chcete k téme ešte niečo povedať, dodať?

TÉMA	VZDELANIE A ZDRAVIE	
AKTIVITA	Vzťahy a súvislosti	
	Fakty: Podľa Nádvořníka, Volfovej (2004) nemá prístup k získaniu základného vzdelania vyše 115 miliónov detí, z nich 94 % žije v rozvojových krajinách a 56 % celkového počtu tvoria dievčatá. S nedostatočnou vzdelanosťou obyvateľstva veľmi úzko súvisí aj problematika jeho neutešeného zdravotného stavu. Prečo? <i>Vzdelanie a zdravie sú najzákladnejšie ľudské práva.</i>	
	Vedomosti: a) pomenovať a formulovať asociácie, myšlienky b) roztriediť obrázky podľa obsahu c) diskutovať o riešeniach d) obhájiť vlastný názor Hodnoty, postoje: a) vyjadriť svoj názor (súhlasím/nesúhlasím) b) akceptovať právo na vzdelanie a zdravie c) chápať previazanosť vzdelania a zdravia Zručnosti: a) navrhnúť a vybrať vhodné riešenia problému	
	Ciel'ová skupina: 9+	
	Medzipredmetové vzťahy slovenský jazyk a literatúra etická výchova Odporúčané časové trvanie: jedna vyučovacia hodina (možno rozdeliť na dve vyučovacie hodiny)	Prierezová téma Osobnostný a sociálny rozvoj Ochrana života a zdravia
	Stratégie/metódy/formy práce: vyučovacia stratégia EUR/diskusia, názorová škála, prezentácia, stromový diagram, riešenie problému/samostatná práca, skupinová práca Pomôcky: pracovný list, písacie potreby, farbičky, námety na tvrdenia	
Postup:	1. E: a) Úloha 1 v PL. Žiaci odpovedajú na otázky. b) Diskusia. Žiaci prezentujú a zdôvodňujú svoje odpovede. 2. U: a) Úloha 2 v PL. Žiaci podľa pokynu spájajú čiarou jednotlivé obrázky so slovami <i>vzdelanie</i> alebo <i>zdravie</i>. Svoj výber zdôvodňujú. b) Názorová škála (bližšie o technike GRV v Prílohe A). Na tabuli sú napísané rôzne tvrdenia o vzdelaní a zdraví. Žiaci sa pri každom tvrdení prikláňajú k názoru <i>súhlasím</i> alebo <i>nesúhlasím</i> a svoj názor dobrovoľne obhajujú /Námety na tvrdenia – pozri 2. U b)/. 3. R: a) Úloha 3 v PL. Stromový diagram (bližšie o technike GRV v Prílohe A). Žiaci riešia problém <i>Nevzdelanosť</i>. Kmeň stromu znázorňuje globálny problém, korene predstavujú jeho príčiny, konáre sú dôsledky problému a plody sú možnými riešeniami. Škodcovia predstavujú prekážky pri riešeniach. Žiaci v trojčlenných skupinách pomenúvajú príčiny a dôsledky, navrhujú možné riešenia a hľadajú aj možné prekážky navrhovaných riešení. Svoje myšlienky a návrhy vpisujú na určené miesto v stromovom diagrame. b) Prezentácia skupinovej práce. Diskusia. Žiaci prezentujú diagram a diskutujú o navrhovaných riešeniach.	

PRACOVNÝ LIST Vzťahy a súvislosti

Meno a priezvisko:

Úloha 1 Pokús sa odpovedať na nasledujúce otázky. Svoju odpoveď napíš do riadkov (môžu to byť samostatné slová alebo jednoduché vety). Odpoveď prezentuj.

1. Čo si predstavuješ pod slovom *vzdelanie*?

.....
.....

2. Čo si predstavuješ pod slovom *zdravie*?

.....
.....

Úloha 2 Skús určiť, ktoré z obrázkov od čísla 1 po číslo 12 predstavujú *vzdelanie* a ktoré predstavujú *zdravie*. Vybrané obrázky spoj čiarou so slovom VZDELANIE alebo so slovom ZDRAVIE v rámkoch. Svoj výber zdôvodni.

VZDELANIE

ZDRAVIE

č. 1

č. 2

č. 3

č. 4

č. 5

č. 6

č. 7

č. 8

č. 9

č. 10

č. 11

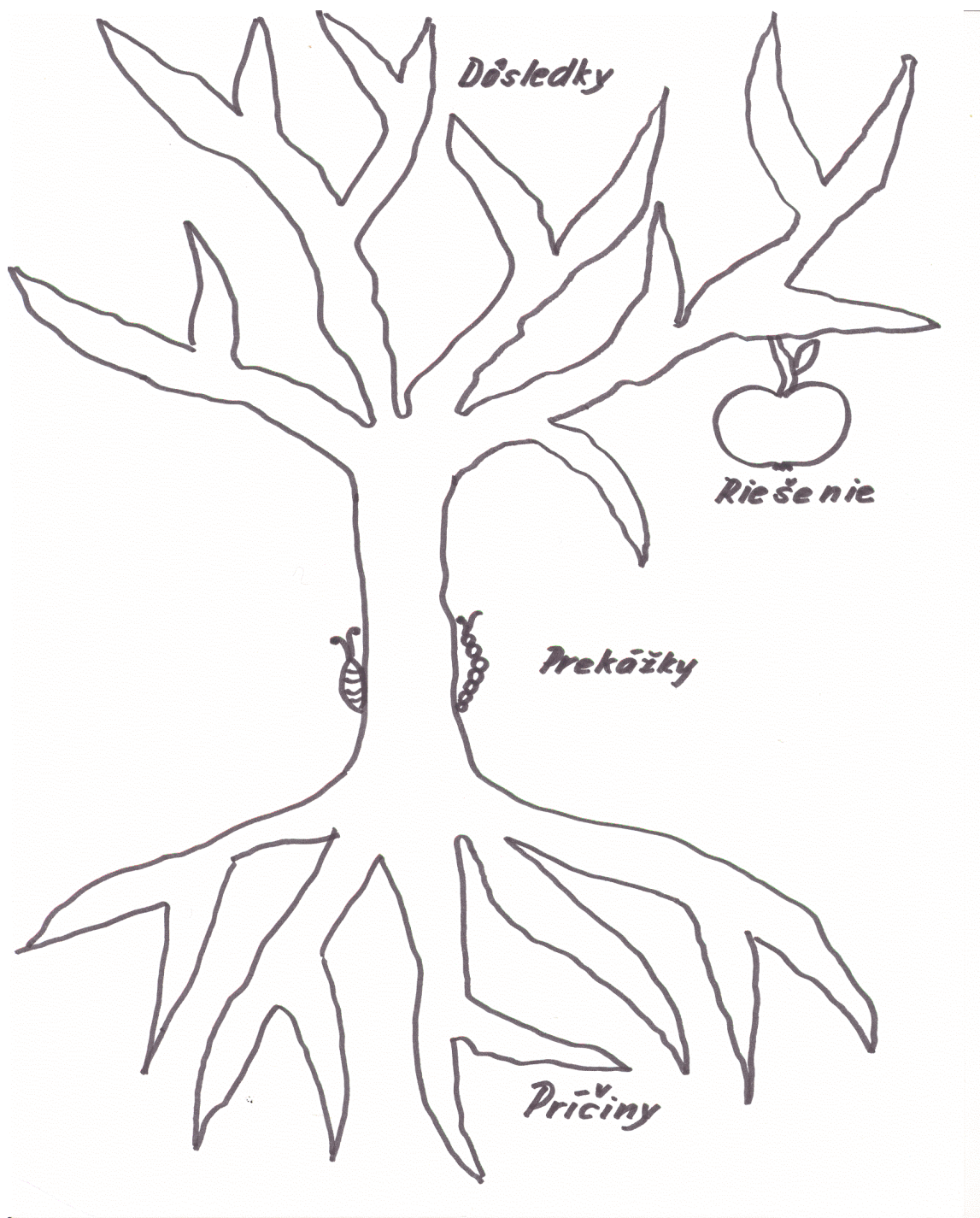
č. 12

Zdroj obrázkov: (<http://images.google.sk/imgres?>),
(<http://www.child-care-afrika.org/>)

Úloha 3 Do kmeňa stromu vpíš problém *Nevzdelanosť*. Hľadaj príčiny tohto problému, pomenuj ich a vpisuj do koreňov. Dôsledky problému vpisuj do konárov, plody predstavujú riešenia problému a červíky znázorňujú prekážky, ktoré by mohli riešenie zmarit'.

Korene, konáre, plody i škodcov môžeš ľubovoľne dokresľovať.

2. U b) Vzťahy a súvislosti

Námety na tvrdenia:

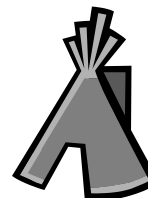
- Škola je základ vzdelania.
- Každý človek by mal mať právo chodiť do školy.
- Dievčatá, ktoré sa starajú o mladších súrodencov, nemusia školu navštevovať.
- Chlapci, ktorí pomáhajú otcovi postarať sa o rodinu, nemusia chodiť do školy.
- Vzdelaný človek je múdry človek.
- Za vzdelanie by sa nikde vo svete nemalo platiť školné.
- Deti v chudobných krajinách nemusia chodiť do školy.
- Všetky deti v bohatých krajinách do školy chodia.
- Keď sú deti choré, do školy nejdú.
- Dieťa, ktoré pracuje, nemôže školu navštevovať.
- Ak niektoré krajiny považujú vzdelanie dievčat za zbytočné, nemali by do školy vôbec chodiť.
- Vzdelaný človek je aj zdravý človek.
- Aj deti v slamených chatrčiach sa môžu naučiť veľa.
- Škola nám dáva vedomosti.
- Zdravie sa nedá kúpiť.
- Nie je potrebné chudobným krajinám pomáhať ani so vzdelaním, ani so zdravotníctvom.
- Vzdelanie nám pomáha byť zdravšími.
- Škola nám dáva aj priateľstvá.
- Každý človek si zaslúži lekársku starostlivosť.
- Prekážkou zdravia môže byť aj nedostatok pitnej vody.
- Keď sú deti hladné, bývajú často choré.
- Ak sa deti učia v peknej budove školy, sú múdre.
- Aj deti chudobných krajín by mali o svete veľa vedieť.
- Bohaté krajiny by mali pomáhať chudobným krajinám zlepšovať lekársku starostlivosť.
- Ak sa chudobné štáty rozhodnú podporovať vzdelanie svojich obyvateľov, mali by im bohaté krajiny odpustiť ich peňažné dlhy.

TÉMA	CHUDOBA	
AKTIVITA	Čo potrebujeme, čo si želáme	
	Fakty: Cieľom svetového spoločenstva je znížiť podiel ľudí s príjmom nižším ako jeden dolár na deň a eliminovať extrémnu chudobu a hlad – 1. Miléniový cieľ (Zajac, Návojský, 2006). Prečo? <i>Problematika chudoby sa týka celého sveta, nielen rozvojových krajín. V prípade najchudobnejších častí sveta ide najčastejšie o extrémnu chudobu, ktorá znamená nedostatok v uspokojovaní základných ľudských potrieb. I vzdelávaním a informovaním o chudobe môžeme proti nej bojovať.</i>	
	Vedomosti: a) pomenovať potreby ľudí a živočíchov b) popísať a porovnať postavenie rôznych rodín c) formulovať želania Hodnoty, postoje: a) všimnúť si rozdielne postavenie a potreby ľudí b) vyjadriť želanie rôznym rodinám Zručnosti: a) zobraziť želanie pre rôzne rodiny	
	Cieľová skupina: 6+	
	Medzipredmetové vzťahy slovenský jazyk a literatúra, etická výchova, náboženská výchova Odporúčané časové trvanie: jedna vyučovacia hodina	Prierezová téma Osobnostný a sociálny rozvoj
	Stratégie/metódy/formy práce: vyučovacia stratégia EUR/diskusia, prezentácia /samostatná práca, práca v trojiciach Pomôcky: pracovný list, farbičky, námety na otázky	
Postup:	1. E: a) Úloha 1 v PL. Žiaci spájajú dvojice podľa pokynu. Učiteľ im úlohu vysvetlí. b) Žiaci prezentujú a zdôvodňujú vytvorené dvojice obrázkov. 2. U: a) Úloha 2 a) v PL. Žiaci pracujú v trojiciach. Popisujú rodiny na obrázkoch podľa pokynov v úlohe. Učiteľ im úlohu vysvetlí. Každá skupina svoj popis prezentuje. b) Úloha 2 b) v PL. Žiaci s pomocou učiteľa spoločne pomenúvajú potreby znázornené na obrázkoch. Pomenovania môžu napísať pod jednotlivé obrázky. Ich úlohou je samostatne podčiarknuť červenou farbičkou tie obrázky, ktoré podľa vlastného uváženia predstavujú odpoveď na otázku: <i>Čo potrebuje rodina v Afrike?</i> Učiteľ žiakom pokyn vysvetlí. 3. R: a) Diskusia. Žiaci prezentujú a obhajujú potreby rodín. O svojich názoroch spoločne diskutujú /Námety na otázky do diskusie – pozri 3. R a)/. b) Úloha 3 v PL – domáca úloha. Žiaci kreslia svoju predstavu želaní pre rodinu na Slovensku a rodinu v Afrike.	

PRACOVNÝ LIST Čo potrebujeme, čo si želáme

Meno a priezvisko:

Úloha 1 Čo potrebuje lastovička, Indián, pavúk, strom, včela, pes a bábätko?
Spoj čiarou správne dvojice.

Úloha 2a) Pozorne si prezri obrázky oboch rodín a skús popísať ich náladu, postavenie, bývanie, oblečenie. Popis rodín prezentuj.

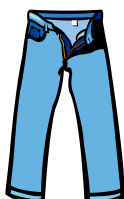

Rodina na Slovensku

Rodina v Afrike

b) Červenou farbičkou podčiarkni tie obrázky, ktoré podľa tvojho názoru predstavujú odpoveď na otázku: *Čo potrebuje rodina v Afrike?*

Úloha 3 **Nakresli svoju predstavu, čo by si želal/a rodine na Slovensku
a rodine v Afrike.**

Rodine na Slovensku želám...

Rodine v Afrike želám...

3. R a) Čo potrebujeme, čo si želáme

Námety na otázky do diskusie:

- Ktoré obrázky ste podčiarkli červenou farbičkou a prečo?
- Podčiarkli by ste červenou farbičkou tie isté obrázky aj pre rodinu na Slovensku? Prečo áno? Prečo nie?
- Myslíte si, že obe rodiny potrebujú k svojmu životu to isté? Prečo áno? Prečo nie?
- Chýba medzi obrázkami znázornená taká potreba alebo vec, ktorú by si želala rodina na Slovensku?
- Chýba v ponuke obrázkov taká potreba alebo vec, ktorú by si želala rodina v Afrike?
- Bez ktorých potrieb, vecí na obrázkoch si neviete predstaviť život oboch rodín?
- Ktoré predmety znázornené na obrázkoch nie sú potrebné pre život slovenskej rodiny podľa vášho názoru?
- Ktoré predmety znázornené na obrázkoch nie sú potrebné pre život africkej rodiny podľa vášho názoru?
- Čo by si podľa vás želala slovenská rodina z ponuky obrázkov najviac? Prečo?
- Čo by si podľa vás želala africká rodina z ponuky obrázkov najviac? Prečo?
- Vyjadrite želanie pre slovenskú rodinu.
- Vyjadrite želanie pre africkú rodinu.
- Vyjadrite želanie pre všetky rodiny na svete.
- Skúste vybrať z ponuky obrázkov takú potrebu alebo vec, ktorá je najdôležitejšia pre všetky deti na svete.
- Vyberte z ponuky takú potrebu alebo vec, ktorú by ste priali všetkým ľuďom na svete.

ZÁVER

Globálne rozvojové vzdelávanie si postupne nachádza svoje, nepochybné, významné a stále miesto v školskom systéme Slovenskej republiky. V rámci kurikulárnej transformácie slovenského školstva taký typ vzdelávania, aký GRV predstavuje, dáva pedagogickej verejnosti priestor na rozvoj kľúčových kompetencií našich žiakov.

O celosvetových problémoch, globálnych aspektoch dodržiavania ľudských práv, redukcii chudoby a ďalších témach GRV je potrebné komunikovať nielen celospoločensky, no predovšetkým na úrovni výchovno-vzdelávacieho procesu v našich školách.

Podnetom pre vznik tejto publikácie bol nedostatok primeraných výučbových materiálov z oblasti GRV pre žiakov 1. a čiastočne aj 2. stupňa ZŠ. Preto sme sa rozhodli ponúknuť učiteľom ZŠ niekoľko námetov na implementáciu prvkov globálneho rozvojového vzdelávania do edukačnej praxe prostredníctvom využitia pracovných listov v rámci realizácie vyučovacích hodín s touto prierezovou tematikou.

Vo výučbe žiakov, zvlášť v našej cieľovej skupine, majú pracovné listy široké uplatnenie, plnia rôzne funkcie a predstavujú potenciálne možnosti, ako motivovať, vzbudzovať záujem o danú problematiku, rozvíjať poznávacie procesy.

Veríme, že námety aplikácie pracovných listov v GRV oslovia učiteľov, ktorí pôsobia v primárnom vzdelávaní, pomôžu pri vyučovaní v prierezovom kontexte, stanú sa aktívnym prvkom pri samotnej práci žiakov a ich osobnostnom rozvoji – pozitívnom sebahodnotení, oceňovaní iných, asertivite a empatii, práci s informáciami, vytváraní vlastného systému hodnôt, rešpektovaní slobôd a práv iných ľudí, rozhodovaní v rôznych situáciách, riešení konfliktov, využívaní tvorivého myslenia, prijímaní rozdielnych uhlov pohľadu na svet, úcte k životu a prírode, ochrane životného prostredia a uvedomelej starostlivosti o vlastné zdravie.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- 1. FOUNTAINOVÁ, S.** 2007. *Vzdelávanie pre rozvoj. Učiteľov zdroj pre globálne učenie*. Metodicko-pedagogické centrum v Prešove : Rokus, 2007.
ISBN 978-80-8045-480-7
- 2. HIPŠ, J. – ĎURIŠOVÁ, P.** 2006. *Svet je len jeden*. Metodicko-pedagogické centrum Bratislavského kraja v Bratislave v spolupráci s Centrom environmentálnej a etickej výchovy Živica : Zing Print, 2006. ISBN 80-7164-420-X
- 3. LYSÝ, J. /Ed./** 2007. *Globálne rozvojové vzdelávanie (učebné texty)*. Bratislava : ALBUM, 2007. ISBN 978-80-968667-7-9
- 4. MÄSIAR, P.** 2005. *Požiadavky na úpravu záverečných písomných prác a bibliografické odkazy*. Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2005.
ISBN 80-8045-388-8
- 5. NÁDVORNÍK, O. /Ed./ - VOLFOVÁ, A. /Ed./** 2004. *Společný svět*. Praha : ČLOVĚK V TÍSNI, 2004. ISBN 80-903510-0-X
- 6. NÁVOJSKÝ, A.** 2008. *Aktívne globálne školy. Človek v ohrození*: Vydavateľstvo Lúč, 2008, 1. vydanie
- 7. NÁVOJSKÝ, A.** (In Dragulová /red./). 2005. *HELP! (Humanizmus – Empatia – Lásky – Pomoc)*. Metodicko-pedagogické centrum v Prešove : ROKUS, 2005.
ISBN 80-8045-393-4
- 8. PETLÁK, E.** 1997. *Všeobecná didaktika*. Bratislava : IRIS, 1997.
ISBN 80-88778-49-2
- 9. PETRASOVÁ, A.** 2008. *Kriticky mysliaci učiteľ – tvorca kvality školy (Sprievodca zavádzaním štandardov)*. MPC Prešov : Rokus, 2008. ISBN 978-80-8045-517-0

- 10. RASLAVSKÁ, I.** 2009. *Globálna dimenzia na vysokých školách. Človek v ohrození* : EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2723-1
- 11. SUCHOŽOVÁ, E.** 2007. *Globálne rozvojové vzdelávanie v edukačnej praxi ZŠ*. Metodicko-pedagogické centrum v Prešove : Rokus, 2007. ISBN 978-80-8045-505-7
- 12. UNICEF.** 2001. *Hovorme o právach a zodpovednosti*. Bratislava : Slovenský výbor pre UNICEF, 2001. ISBN 80-88788-01-3
- 13. ZAJAC, L. – NÁVOJSKÝ, A.** 2006. *Jeden svet na školách, metodická príručka pre učiteľov základných a stredných škôl*. Metodicko-pedagogické centrum v Prešove : ROKUS, 2006. ISBN 80-8045-441-8
- 14. ZAJAC, L. – NÁVOJSKÝ, A.** 2006. *Panáčik proti chudobe*. Metodicko-pedagogické centrum v Trenčíne : Digital Graphic, 2006. ISBN 80-969457-6-9
- 15. ZAJAC, L. – NÁVOJSKÝ, A. – ĎURIŠOVÁ, P. – SZABÓOVÁ, S. – HARMAŇOŠOVÁ, M. – ONDEKOVÁ, M.** 2008. *Aktívne globálne školy. Človek v ohrození*: Vydavateľstvo Lúč, 2008, 1. vydanie
- 16. ŽÁČOK, Ľ. – SCHLARMANNOVÁ, J.** 2004. *Pracovný zošit (pracovné listy) ako prostriedok zvyšovania efektívnosti vyučovania*. In: Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie Technické vzdelanie ako súčasť všeobecného vzdelania. Banská Bystrica : Katedra techniky a technológií FPV UMB, 2004. ISBN 80-8083-040-1

INTERNETOVÉ ZDROJE:

<<http://romovia.vlada.gov.sk/3549/romske-symboly.php>>, 20. 1. 2010

<<http://www.plop.sk>>, 17. 2. 2010

<http://www.employment.gov.sk/pk/2050_2003_III_11/priloha_1.rtf>, 1. 4. 2010

<<http://citaty.net/citaty-o-vzdelani/2>>, 30. 3. 2010

<<http://www.varianty.cz/index.php?id=8>>, 13. 1. 2010

<http://www.vop.gov.sk/ochrana_prav/legislativa/deklaracia/>, 7. 3. 2010

<<http://images.google.sk/imgres?>>, 16. 2. 2010

<<http://www.child-care-afrika.org/>>, 12. 3. 2010

<<http://www.unep.cz/unep.php>>, 9. 3. 2010

<<http://www.mvro.sk/>>, 24. 3. 2010

<<http://www.unicef.sk/sk/skoly/spd/>>, 6. 2. 2010

<[http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_1483395B26093959C125766500332756_SK/\\$File/strednodoba_strategia.pdf](http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_1483395B26093959C125766500332756_SK/$File/strednodoba_strategia.pdf)>, 28. 1. 2010

1. SKUPINOVO-KOOPERATÍVNE VYUČOVANIE

Postup a pravidlá:

- a) rozdelíme žiakov do skupín – náhodne alebo podľa nejakého kľúča,
- b) zabezpečíme vzájomný kontakt usporiadaním triedy (žiaci si vidia do tváre),
- c) optimálny počet v skupine je päť žiakov (kvôli efektívnosti práce), pri niektorých aktivitách však možno skupiny postupne zväčšovať,
- d) úlohu zadávame jasne, aby v priebehu jej riešenia nedochádzalo k rušivým momentom,
- e) časový limit oznámime vopred,
- f) pri práci skupiny zbytočne nerušíme (skôr počúvame, pri nejasnosti pomôžeme),
- g) každý člen skupiny by mal dostať slovo,
- h) vedieme žiakov k ochote a umeniu počúvať, podpore iných a riešeniu konfliktov),
- i) hodnotíme celú skupinu, výsledky prezentuje tiež celá skupina (prípadný delegát prezentuje názor všetkých, nie jeho osobný).

2. NÁZOROVÁ ŠKÁLA

Postup a pravidlá:

- a) žiakov zoznámime s témou, na papier zrozumiteľne napíšeme obe protichodné stanoviská a umiestnime ich na opačné strany miestnosti (napr. Súhlasím s tvrdením – Nesúhlasím s tvrdením),
- b) uvedieme jeden názor či stanovisko (napr. „Rómovia sú neprispôsobiví“) a požiadame žiakov o zaujatie miesta na škále,
- c) vyzveme niekoľkých žiakov z oboch pólů škály, aby svoj postoj zdôvodnili a obhájili,
- d) pri zmene názoru počas argumentácie umožníme žiakovi aj zmenu postavenia,
- e) v diskusii venujeme priestor zaujímavým postojom i alternatívnym riešeniam.

3. MODELOVANIE KONKRÉTNEJ SITUÁCIE

Postup a pravidlá:

- a) vopred pripravíme modelový príbeh, ktorý priblížime žiakom (pracovný list...),

- b) skontrolujeme mieru porozumenia textu (predídeme nedorozumeniam),
- c) dbáme na atmosféru dôvery a bezpečia (všetky názory dostanú priestor),
- d) nie je cieľom, aby sa žiaci dopracovali k spoločnému riešeniu,
- e) prediskutujeme riešenia navrhnuté žiakmi (riadená diskusia),
- f) učiteľ by mal byť otvorený novým podnetom (aj keď na situáciu musí byť dôkladne pripravený).

4. ROLOVÉ HRY

Postup a pravidlá:

- a) začíname s jednoduchými rolami (podľa veku a skúseností žiakov),
- b) poskytneme žiakom dostatok času na nácvik rolí i dostatok informácií,
- c) navrhujeme realistické problémy a situácie,
- d) nevhodné stereotypy odstraňujeme prípadnou výmenou rolí (opačný postoj),
- e) navodíme atmosféru dôvery a uvoľnenosti bez kritických pripomienok,
- f) aktivitu ukončíme riadenou diskusiou (analýzou prežitej skutočnosti).

5. RIADENÁ DISKUSIA

Postup a pravidlá:

- a) stanovíme základné pravidlá diskusie (pozri bližšie Zajac, Návojský, 2006),
- b) vytvoríme atmosféru dôvery,
- c) nezabúdame na argumenty, ktoré žiakom unikli,
- d) dbáme na to, aby diskusia neskĺzla ku kritike druhých, zdôrazňujeme, že cieľom diskusie nie je výsledok, ale prezentácia vlastných a akceptácia iných názorov,
- e) aktivitu ukončíme zhrnutím všetkých poznatkov a skúmaním dôsledkov alternatívnych návrhov.

6. PROJEKTOVÁ METÓDA (vyžitie v príprave projektu)

Postup a pravidlá:

- a) zadáme žiakom konkrétnu úlohu (vhodná je vlastná iniciatíva žiakov),
- b) dbáme na vekové a skúsenostné hľadisko,
- c) navrhujeme konkrétnejší plán a štruktúru projektu,
- d) sledujeme vývoj prác a dohliadame na dodržiavanie časového harmonogramu, umožníme priebežnú konzultáciu,

- e) žiaci pripravíajú prezentáciu svojich výsledkov, aktivita končí diskusiou o výsledkoch projektu s ponukou motivácie pre ďalšie skúmanie.

7. BURZA NÁPADOV (Brainstorming)

Postup a pravidlá:

- a) zabezpečíme veľkú tabuľku alebo papier na zaznamenávanie nápadov,
- b) prednesieme tému, vyzveme žiakov, aby heslovito uviedli asociácie, ktoré im napadnú k danému problému (neexistujú zlé nápady, všetky sú vítané),
- c) pýtame sa žiakov, prečo uviedli práve tieto nápady (zistíme zdroje, ich pohľad),
- d) zaznamenáme nápady, zapisujeme aj provokatívne či kontroverzné nápady,
- e) informácie roztriedime podľa dôležitosti alebo iných kritérií.

8. MYŠLIENKOVÁ MAPA

Postup a pravidlá:

- a) do stredu papiera napíšeme tému (problém) vyučovacej hodiny (napr. Chudoba),
- b) vyzveme žiakov, aby uvádzali príčiny chudoby vo svete (môžu uvádzať napr. nevzdelanosť, vojny, ekonomika...),
- c) pospájame navzájom súvisiace problémy a vytvoríme „mapu“.

9. STROMOVÝ DIAGRAM

Postup a pravidlá:

- a) nakreslíme na papier väčší strom, označíme kmeň globálnym problémom, korene jeho príčinami, konáre následkami a plody možnými riešeniami (je možné použiť tento postup ešte pred zisťovaním problému alebo pri prezentovaní výsledkov skúmania), podkladom môže byť aj rieka či vodopád,
- b) diskutujeme o otázkach týkajúcich sa problému (napr. „Akým spôsobom je tento strom užitočný pre porozumenie problému?“, „Ktorá časť stromu je pre vás/teba najdôležitejšia?“, „Sú niektoré riešenia lepšie ako tie druhé?“...).

10. REŤAZEC PRÍČIN (prečo – prečo – prečo reťazec)

Postup a pravidlá:

- a) použijeme pracovný list Reťazec príčin – prečo – prečo – prečo na identifikáciu problému (pozri Zajac, Návojský, 2006),

- b) napíšeme problém do okienka vľavo a pýtame sa, prečo vznikol (žiaci uvažujú nad príčinami a do ďalších okienok zapisujú odpovede na otázku „Čo môžeme urobiť my, aby sa to zmenilo?“ inou farbou). Alternatíva: „Ako, ako, ako?“

11. PRÁCA S FOTOGRAFIU

Postup a pravidlá:

- a) pred použitím fotografie premyslíme výber, vekovú adekvátnosť
- b) na fotografii by sa mali nachádzať ľudia v prirodzenom prostredí (pred domom, v nemocnici, na trhu, v modlitebni...), ktoré žiakom lepšie priblíži život v danej krajine, vyhýbame sa snímkam, ktoré zobrazujú len prírodu alebo históriu (nemajú takú výpovednú hodnotu vzhľadom na ciele GRV), neukazujeme príliš často stereotypné situácie (africké hladné deti, neporiadok v rómnych osadách, islamský terorizmus...), môžu vyvolať práve opačné reakcie, než očakávame,
- c) vyberieme fotografiu z každodennej reality, vyzveme žiakov, aby si pripravili krátku scénu o tom, čo vidia (ako vyzerá bežný deň ľudí na snímke),
- d) vyberieme fotografiu z rozvojovej krajiny a vyzveme žiakov, aby doniesli fotografiu zo svojho života (porovnáваме oblečenie, prostredie...),
- e) dáme žiakom výrez jednej fotografie a vyzveme ich, aby zvyšok dokreslili (diskutujeme o tom, čo v nich snímka evokovala a ako ovplyvnila ich výtvor),
- f) predložíme žiakom fotografiu a vyzveme ich, aby si na jej základe pripravili otázky, ktoré budú klásť spolužiakom,
- g) vyberieme niekoľko fotografií z časopisov či internetu, žiakov rozdelíme do skupín a každej dáme jednu snímku, ktorú žiaci umiestnia do stredu papiera a okolo napíšu odpovede na otázky: „Kde snímka vznikla?“, „Aký problém zobrazuje?“, „Kto je na obrázku?“, „Kde asi pracuje?“, „Aké pocity máte?“..., žiaci môžu formulovať otázky aj sami.

12. PRÁCA S KOMIKSOM

Postup a pravidlá:

- a) odkopírujeme komiks, pričom text v jednotlivých políčkach zakryjeme,
- b) políčka rozstriháme a po rozdelení žiakov do skupín dáme každej jedno z nich,
- c) skupina text doplní a spolu s ostatnými skupinami sa snažia vytvoriť vlastný komiks (na konci ho môžu porovnať s originálom),
- d) alternatíva úlohy: každá skupina dostane všetky políčka a vytvára svoj komiks,

- e) zadáme žiakom úlohu nakresliť vlastný komiks napr. na jednu z tém Miléniových rozvojových cieľov,
- f) navrhne žiakom dramatizáciu príbehu (napr. ako by scénka pokračovala ďalej, prípadne zahrajú iný príbeh na danú tému alebo rovnaký príbeh zahrajú s iným textom (Zajac, Návojský, 2006).

Názov: Využitie pracovných listov v globálnom rozvojom vzdelávaní

Autorka: Mgr. Eva Suchožová

Recenzenti: PaedDr. Alica Dragulová, prof. RNDr. Robert Ištók, PhD.

Vydalo: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave

Výkonná redaktorka: Mgr. Terézia Peciarová

Grafická úprava: Kateřina Kubánková, Mgr. Eva Suchožová

Rok vydania: 2010

Počet strán: 68

1. vydanie

ISBN 978-80-8052-349-7

